

BELAŇA TUNDROVÁ (BUBO SCANDIACUS)

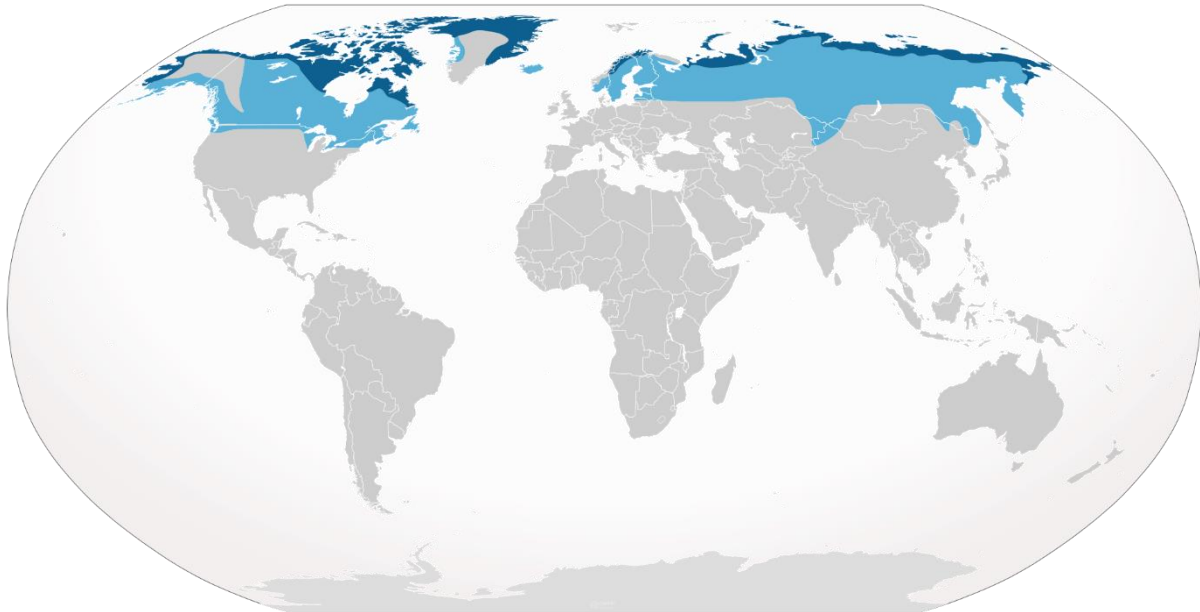
Iné názvy: sova biela, sova tundrová alebo sova snežná [1]

Rozšírenie vo svete a v Európe

Arktický typ rozšírenia s cirkumpolárnym areálom v tundrách. Na severe zasahuje až do najsevernejších miest. Rozšírenie a kolísanie je silne závislé na výskyte hlavnej potravy - lumíkov.

Hniezdna populácia v severských štátoch Eurázie:

Island - nad 5 párov, Nórsko - približne 50 párov, Švédsko 1 - 50 párov, Fínsko - približne 100 párov, Rusko - približne 1000 párov (mapa 1). Celosvetová populácia je odhadovaná na 28 000 jedincov s klesajúcim populačným trendom [2].

Mapa 1: Areál rozšírenia belane tundrovej (*Bubo scandiacus*), zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Snowy_owl

Poznávanie v prírode

Veľká, nápadne biela sova vo väčšine šatov. Oči má žlté. Lieta energicky, krídla majú pomerne kratšiu pažnú časť. Adultný samec je čisto biely (okrem niekoľkých roztrúsených drobných tmavých bodiek). Dospelá samica je biela s tmavými bodkami na temene, zospodu je tmavo priečne prúžkovaná (okrem bieleho strediu hrudi) a na chrbte a ramenách má tmavú lastúrovitú kresbu. Letky a krídelné krovky má riedko tmavo prúžkované na tmavom podklade [8].

Prostredie

Otvorená bezlesná krajina, najmä tundry v rovinách i v horách. V mimo hniezdnom období sú to lesostepi, bažiny, polia [8].

Ťah v Európe

Stály a prelietavý vták, z časti pravidelne migrujúci zo severských hniezdisk do južnej Škandinávie a Pobaltia. Avšak známe sú aj svojimi nepravidelnými potulkami a zmenami hniezdisk o viac ako 1000 kilometrov. Pri týchto potulkách sa môžu jednotlivé vtáky počas zimy dostať až do južnej Európy [10].

Rozmnožovanie

Tok začína začiatkom apríla. Hniezdo je tvorené malou jamkou na miernej vyvýšenine na zemi vo vegetácii. Znáška je tvorená 7 - 9 vajcami, ktoré sú kladené spravidla v máji a v júni. Hniezdi jeden krát do roka. Tvar vajec je guľatý, farba je biela, slabo lesklá. Znášané sú v dvojdňových intervaloch a samica začína na znáške sedieť už od prvého vajca. Počas sedenia na znáške ju kŕmi samec. Doba sedenia na vajciach je 30 - 33 dní. Mláďatá sa liahnu postupne, hniezdo opúšťajú vo veku 18 - 28 dní a letu schopné sú vo veku 43 - 50 dní [4].

Potrava

Potravu tvoria cicavce do veľkosti zajaca a vtáci do veľkosti husi. V čase hniezdenia tvoria potravu takmer výlučne lumíky. Denne uloví jeden jedinec 7 až 12 lumíkov a ročne tak počet ulovených drobných cicavcov dosahuje hodnotu aj viac ako 1600 jedincov [9]. Potravu loví aj počas dňa. Jej teritórium je veľmi rozľahlé a neraz nosí potravu aj zo vzdialenosti 10 km od hniezda [3].

Na miestach premnoženia lumíkov sa zhromažďuje množstvo beláň tundrových, a keď stavy lumíkov poklesnú, odtiahnu aj sovy, prípadne aj prerušia hniezdenie. Lovia tak, že striehnu z vyvýšeného miesta alebo korisť hľadajú počas nízkeho priameho letu. Niekedy sa vznášajú trepotavým letom nad jedným miestom.

Výskyt na Slovensku

Tento druh sovy na Slovensku nehniezdi, ale bola tu zaznamenaná ako migrant. Na Slovensko zaletuje veľmi vzácne. Doposiaľ existuje o jej výskyte na našom území 12 údajov:

Por. číslo	Dátum	Počet ex.	Miesto	Kvadrát DFS	Pozorovateľ
1.	16.01.1987	1	Slovenská Ľupča	7281	Kostúr, Hlaváčik in Kropil & Ondruš
2.	08.01.1995	1	Majdan	6892	Lukáč
3.	zima 1996 a 1998	1	Smolník	6899	Višnai
4.	02.01.1993	1	Brekov	7097	Mikiara
5.	február 1988	1	Stakčín - Jalová	6899	Pčola
6.	17.01.1991	1	Snina - Hradisko	5899	Varga
7.	marec 1989	1	Kolonica	7099	Potocký
8.	20.01.1996	1	Gelnica	7191	Sóváry
9.	20.01.1996	1	Medzev	7291	Lešinský
10.	06.02.1999	1	Trstená	6583	poľovníci
11.	október 1997	1	Dúbrava	6982	Slačka
12.	16.12.2002	1	Hladovka	6584	Hoľma

Vek:

V prírode bol zistený vek minimálne 9 a pol roka, v zajatí 35 rokov [4]

Zaujímavosti:

- V knihách a filmoch Harryho Pottera (spisovateľka J. K. Rowlingová) sa nachádza sova menom Hedwig, pričom ide o belaňu tundrovú [5]
- Lietadlo EADS Harfang, vyvinuté francúzskym letectvom, je francúzštine pomenovaním pre belaňu tundrovú (Harfang des neiges).
- Belaňa tundrová je symbolom provincie Quebec [6] a frankofónnych Kanadčanov [7]

Literatúra:

[1] Kovalik, P., et al. Slovenské mená vtákov [online]. Bratislava : SOS/BirdLife Slovensko, 2010 (2016), rev. 2016-10-23, [cit. 2019-09-09].

[2] <https://www.iucnredlist.org/species/22689055/127837214>

[3] Holt, W., Berkley, R., Deppe, C., Enríquez Rocha, P., Petersen, J.L., Rangel Salazar, J.L., Segars, K.P., Wood, K.L. and Garcia, E.F.J. 2017. Snowy Owl (*Bubo scandiacus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. and de Juana, E. (eds), Handbook of the Birds of the World Alive, Lynx Edicions, Barcelona.

[4] <https://www.owlpages.com/owls/species.php?s=1210>

[5] <https://www.wizardingworld.com/features/4-reasons-hedwig-was-better-than-everyone-else-at-hogwarts>

[6] <https://en.refugepageau.ca/snowy-owl>

[7] <https://naturecanada.ca/news/blog/the-snowy-owl-to-represent-canada/>

[8] Ferienc, O., 1979: *Vtáky Slovenska 2*. Bratislava, Veda.

[9] https://en.wikipedia.org/wiki/Snowy_owl

[10] Parmelee, D. 1992: Snowy Owl (*Nyctea scandiaca*). Pp. 1-20 in Poole A., Stettenheim, P., Gill, F. eds. *The Birds of North America*, Vol. 10. Philadelphia: The Academy of Natural Sciences; Washington, DC: The American Ornithologists' Union.

Foto: Stanislav Harvančík

MYŠIARKA MOČIARNA (ASIO FLAMMEUS)

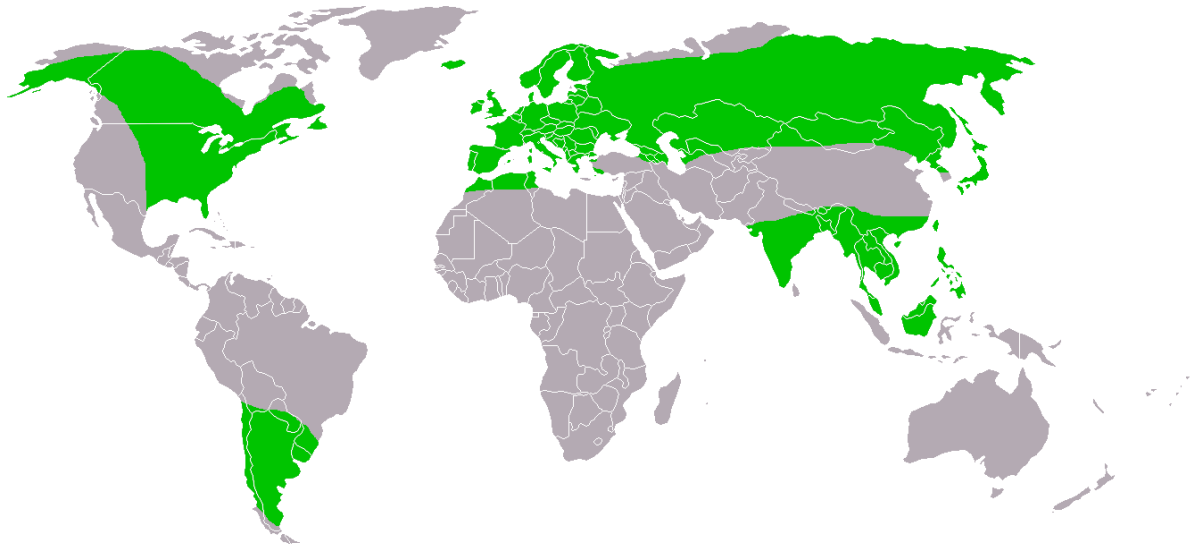
Rozšírenie vo svete a v Európe

Holoarktický typ rozšírenia, s veľmi rozsiahlym areálom rozšírenia, zahŕňajúcim zrejme sekundárne (pôvodom zo zimujúcich populácií) aj niektoré oblasti na južnej pologule, vrátane odľahlých tichomorských ostrovov (napr. Havajské súostrovia, Galapágy). Celý areál je osídlený veľmi nepravidelne a mozaikovitě.

V Európe obýva predovšetkým tundru s močaristým biotopom. Je to nestály, tzv. kočovný druh sovy. Na všetkých hniezdiskách je charakterizovaný ako fluktuant. V ostatných európskych štátoch hniezdi nepravidelne, niekedy invázne v závislosti od stupňa gradácie hrabošov.

Druh vytvára až 10 subspecií (poddruhov), pre Európu (a súčasnej aj pre Severnú Ameriku, severnú časť Afriky a severnú časť Ázie je typický nominantný poddruh: *A. f. flammeus* (Pontoppidan, 1763).

Hniezdna populácia v okolitých štátoch: Nemecko 67 - 145 párov, Rakúsko 0- 10 párov, Česko 0 - 5 párov, Poľsko 30 - 80 párov, Maďarsko 5 - 40 párov, Ukrajina 150 - 180 párov. Celosvetová populácia je odhadovaná na 350 000 – 2 000 000 jedincov s klesajúcim populačným trendom [1].

Mapa 1: Areál rozšírenia myšiarky močiarnej (*Asio flammeus*), zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Short-eared_owl

Poznávanie v prírode

Stredne veľká sova, krídla k pomeru tela veľmi dlhé a úzke, hlava pomerne malá a guľatá. „Ušká“ malé, málokedy viditeľné. Perie je svetlo žltohnedé a béžovo biele, husto čiarkované. Závoj je svetlý s nápadnými čiernymi škvrnami okolo žltých očí. Lieta vlnkovite, pohyby krídel sú počas letu pomalé, plachtí voľne, niekedy je tento let označovaný ako tzv. netopierí [3]. Často sedáva na zemi a loví aj počas dňa [4].

Počas letu sa od podobnej myšiarky ušatej líši biely zadným okrajom pažnej časti krídel. Špičky krídel sú takmer sýto čierne, len s jednou svetlou páskou. Chvost je riedko pruhovaný, ramenné letky sú zospodu kontrastne tmavšie. Pohlavia sú si podobné, samice sú o niečo mohutnejšie [5].

Prostredie

Vlhké, otvorené miesta, najmä vlhké lúky a bažiny s roztrúsenými krovínami a stromoradiami. Oblubuje otvorenú krajinu s močaristými biotopmi, blízkosťou rybníkov a vodných nádrží. Nevyhýba sa ani agrárnej krajine, kde ju najčastejšie zistíme v zime. Najradšej obýva ostricové lúky s výskytom solitérnych vrbových krovín a stromov. Na severe hniezdi v tundre [6].

Ťah

Prevažne migrujúci vták, každoročne u nás aj niekoľko desiatok jedincov prezimuje [7]. Hromadný výskyt myšiariok močiarnych, nasledujúci v rokoch po kalamiťách hrabošov, má charakter invázie, napr. v roku 2019 takto početne zahniezdil druh na Morave [8].

Pravidelne zimuje v Stredomorí, odkiaľ je aj množstvo výsledkov krúžkovacích staníc [9]. Cez naše územie pravidelne tiahnu a aj zimujú cudzie populácie. Zimoviská môžu (ale aj nemusia) byť medziročne pravidelne obsadzované tými istými jedincami [10].

Rozmnožovanie

Svadobné hry predvádza samec v podvečer a za súmraku, niekedy však aj počas dňa. V kruhoch oblietava hniezdny priestor stále vyššie a vyššie, často bez pohnutia krídel, inokedy s pravidelným mávaním. Počas letu náhle zloží krídla pod seba a spustí sa do strmhlavého letu, pričom niekoľkokrát zatlieska krídlami pod telom.

Hniezdo býva umiestnené na zemi, najmä na vlhkých miestach alebo v blízkosti rybníkov medzi trsmi trávy, vždy však tak, aby nebolo podmáčané vodou. Niekedy býva umiestnené aj na poli. Vystlané býva stebkami suchej trávy, koreňkami a listami, zvonka hrubšími, vo vnútri jemnejšími. Myšiarka močiarna je našou jedinou sovou, ktorá prináša materiál na stavbu hniezda a stavia ho [11].

Znáška prebieha od marca do začiatku mája, pričom samica znáša 3 - 5 (7) vajec. Tvar je guľatý alebo mierne oválny. Vajcia sú čisté biele, slabo lesklé. Väčšinou sú znášané v dvojdňových intervaloch, pričom samica sedí na znáške od znesenia prvého vajca. Doba sedenia navajciach je 24 - 28 dní. Mláďatá sa liahnu v intervaloch, ako boli vajcia znášané. Mláďatá opúšťajú hniezdo po 12 - 17 dňoch, vzletnosť dosiahnu vo veku asi 35 dní. Pohlavne dospievajú približne v druhom roku života [6].

Potrava

Loví takmer výhradne v nízkom lete na otvorených priestranstvách, najmä na podmáčaných lúkach a mokradiach. Je to najmä súmravný druh sovy, loviaci v podvečer alebo ráno, ale nezriedka aj cez deň. Pri vyhľadávaní koristi sa väčšinou riadi sluchom, často ale aj zrakom, pričom sa dokáže vo vzduchu trepať podobne ako sokol myšiar. V potrave dominujú drobné zemné cicavce (hraboše, ryšavky, piskory), menej sú zastúpené vtáky. Zloženie potravy sa mení v závislosti od potravných ponuky, obdobia a výberu lovného biotopu [12]. V prípade gradácie hraboša poľného je dominantnou zložkou potravy [13, 14].

Korist' tvoria vyhradne zemní hlodavci, príp. i zbytky lariev rôzneho druhu hmyzu.

Početnosť, ochranársky status, ohrozenie a ochrana

Hniezdna populácia na Slovensku je odhadovaná na 0 - 50 hniezdných párov. Druh je ohrozovaný najmä stálym úbytkom potencionálnych hniezdných biotopov vplyvom odvodňovania mokradí, ničením pôvodných hniezdných biotopov a kosením lúk v čase hniezdenia. Ohrozovaný je aj motorovými prostriedkami (najmä počas žatevných prác na hniezdiskách), aplikáciou rodenticídov a nezákonným odstrelom.

Pre zachovanie druhu u nás je dôležité zachovanie mokradí, mokrých lúk a málo používaných pasienkov, kde nájde dostatočný úkryt, hniezdne a potravné možnosti.

Vek:

V prírode bol zistený maximálny vek 20 rokov a 9 mesiacov [2].

Zaujímavosti:

- Vzácné sa vyskytuje v zimnom období na odpočinkových miestach s myšiarkou ušatou. Takéto prípady boli zaznamenané aj na Slovensku [15].
- Najvzdialenejším preletom jedinca krúžkovaného v oblasti strednej Európy je nález myšiarky krúžkovaného v Prahe (3.11.1997), ktorá bola zrazená na ceste v Španielku vo vzdialenosti 1866 kilometrov od miesta krúžkovania [16].

Literatúra:

[1] <https://www.iucnredlist.org/species/22689531/93234548>

[2] <https://euring.org/data-and-codes/longevity-list?page=3>

[3] <http://www.dec.ny.gov/animals/7080.html>

[4] Alsop, F. J., 2001: Birds of North America: Eastern Region. New York, NY: DK Publishing, Inc. ISBN 978-0789471567.

[5] Harris, A., Tucker, L., Vinicombe, K., 1989: The MacMillan Field Guide to Bird Identification. pp. 147-149. ISBN 978-0333589403

[6] Avery, J., Keller, G., 2010: Short-eared Owl (*Asio flammeus*).

[7]

http://birding.sk/index.php?option=com_observations2&view=records&dateFrom=&dateUntil=&ignoreyear=&month=&age=0&sex=0&species=219&status=0&county=0&city=0&curiosity=0&ring=0&FK=0&author=0&observer=0&mapGoogle=&mapCounty=&photo=&voice=&video=&lang=sk

[8]

https://www.facebook.com/TriDuby/posts/2527799037241914?comment_id=2527813870573764

[9] http://krouzkovaniptaku.cz/dokumenty/krouzkovatel_12.pdf

[10] http://krouzkovaniptaku.cz/dokumenty/krouzkovatel_8.pdf

[11] http://www.tichodroma.sk/pdfs/Tichodroma_20.split/Tichodroma_20.27-39.pdf

[12] <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00063658609476885>

[13] Jánoska, F., 1993: Data on the winter feeding of short-eared owl (*Asio flammeus*) at Fertőtáj]. *Aquila*, 100: 189-192.

[14] <http://www.acta-zoologica-bulgarica.eu/downloads/acta-zoologica-bulgarica/2017/69-2-295-297.pdf>

[15]

http://birding.sk/index.php?option=com_observations2&id=87321&view=record&filterPosition=10&lang=sk

[16] Cepák, J., eds.: Atlas migrace ptáků České a Slovenské republiky. Praha: Aventinum, 2008. ISBN 978-80-86858-87-6. Dostupné také z:

<http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:34f7eb80-d72a-11e6-8a71-005056827e52>

MYŠIARKA UŠATÁ (ASIO OTUS)

Rozšírenie vo svete a v Európe

Druh má holarktický typ rozšírenia. Obýva väčšinu boreálnej zóny a mierneho pásma, hniezdi aj v zalesnených územiach mediteránnej a stepnej zóny. Obýva všetky kontinenty severnej pologule a izolovane sa vyskytuje aj v Afrike, na svojom areáli rozšírenia pritom tvoria celkovo 4 poddruhy.

V Eurázii je rozšírená na juh po Maroko a na východ po Japonsko. V Európe obýva rôzne, väčšinou lesnaté typy prostredia do nadmorskej výšky 2750 m n. m [1].

Hniezdna populácia v okolitých štátoch: Nemecko 20 000 - 50 000 párov, Rakúsko 2500- 3000 párov, Česko 4000 - 7000 párov, Poľsko 8000 - 25 000 párov, Maďarsko 15 000 - 20 000 párov a Ukrajina 17 000 - 19 000 párov

Na území Slovenska ide o jednu z najpočetnejších a najrozšírenejších sov vôbec (spolu so sovou lesnou). Odhadovaný počet hniezdiacich párov je 2 500 - 4 000, zimujúcich jedincov 7 000 - 10 000. [2].

Poznávanie v prírode

Menšia ako sova obyčajná. Krídla má dlhé a dosť úzke. Dlhé ušká, ktoré sú viditeľné pri toku, vzrušení, či v maskovacom pretiahnutom postoji, ale taktiež niekedy v teréne neviditeľné (počas letu a pri odpočinku). Lieta pomaly a vlnite, niekoľko veslovitých úderov krídel strieda plachtenie. Podobnosť s myšiarkou močiarnou znásobuje podobná kresba na krídlach - veľké žltobéžové pole na báze vonkajších ručných letiek.

Špičky krídel sú rovnomerne tmavo pruhované, spodok tela rovnomerne čiarkovaná, chvost je husto a nevýrazne prúžkovaný. Oči má oranžové, špičky krídel pomerne kratšie a širšie. Pohlavia sú si podobné. Rozpätie krídel dosahuje od 276-320 mm [4]. Priemerná hmotnosť jedincov sa pohybuje v rozmedzí 260-320g [5]. **Prostredie**

Uprednostňuje lesnatú krajinu s otvorenými plochami, ktoré jej poskytujú bohatú potravnú ponuku. Ide predovšetkom o ihličnaté, menej listnaté lesy, skupiny stromov alebo krovinaté lesostepné biotopy. Zriedkavejšie hniezdi aj v urbánnych typoch prostredia, v blízkosti ľudských sídlisk, najmä v parkoch [2]... V zime sa často sťahuje bližšie k ľudským obydliam a môže byť preto zaznamenaný aj v mestách [3].

Myšiarka ušatá patrí medzi najbežnejšie sovy. V našich podmienkach hniezdi predovšetkým v nižších a stredných polohách, pričom vystupuje aj do predhorí do 800 m n. m. [2].

Ťah

Myšiarka ušatá patrí medzi druhy, ktoré sú z hľadiska ťahu a miesta zimovania veľmi variabilné. V nížinných oblastiach dochádza na príhodných miestach k vytváraniu väčších či menších krdľov, ktoré spoločne zimujú na jednej lokalite, tzv. zimovisku. Takýmito miestami sú najčastejšie cintoríny, parky, skupiny ihličnatých stromov v intravilánoch obcí a miest. Známe sú aj zimoviská mimo intravilánov miest, napríklad na okraji listnatého lesa (Šenkvice), alebo v hustom vrbovom poraste inundačného pásma Dunaja (Dobrohošť). Myšiarka ušatá začína vytvárať spoločné krdle v októbri, pričom počet jedincov na zimovisku signifikantne pozitívne koreluje so skracovaním svetelnej fázy dňa a negatívne koreluje s teplotou prostredia [6]. Iní autori uvádzajú, že migrácia myšiarok ušatých prebieha v troch hlavných vlnách, a to v prvej dekáde októbra, tretej dekáde októbra a prvej dekáde novembra, pričom medzi migrujúcimi jedincami dominujú ešte nedospelé (immaturné) myšiarky. Pôvod jedincov, ktoré zimujú v centrálnej Európe býva rôzny [7]. V rámci Českej republiky boli vyhodnotené údaje z rokov 1997-2006. Počas tohto obdobia odchytili a okružkovali najmä na Morave 4660 jedincov. Do konca januára 2007 získali 11 spätných hlásení, z toho bolo 6 zahraničných (1 Rusko, 2 Ukrajina, 2 Slovensko a 1 Rakúsko). Na základe údajov z vlastného výskumu a údajov z odbornej literatúry potvrdili, že časť jedincov myšiarky ušatej zimuje v blízkosti svojho hniezdiska, časť populácie sa presúva v rámci regiónu a niektoré jedince, zvlášť zo severovýchodu Európy, migrujú na veľké vzdialenosti [8]. Potvrdzuje to aj nález myšiarky ušatej okružkovanej v januári 1984 v Michalovciach, ktorá bola nájdená v júni toho istého roku v talickej oblasti Ruska, vzdialenej 2700 km [2].

Rozmnožovanie

Za priaznivých poveternostných podmienok prebieha tok väčšinou od februára, kedy sa ozyva samec. Pri vzdušných hrách samec udiera pod telom krídlami o seba.

Hniezdo si nestavia a ani ho neupravuje. K hniezdeniu používa staré hniezda dravcov, krkavcovitých, holubov, vzácné hniezdi na zemi, v dutinách stromov alebo v umelých búdkach.

Znáška môže prebiehať od februára do mája, avšak hlavný priebeh znášky je situovaný do druhej polovice marca a začiatku apríla. Počet vajec v znáške je 5 - 6. Ich tvar je guľatý alebo mierne oválny,

vajcia sú čisto biele, slabo lesklé. Znášané sú v dvojdňových intervaloch, pričom samica začína sedieť od prvého vajčeka, samec jej prináša potravu. Dĺžka sedenia na vajciach je 27 - 28 dní.

Mládčatá sa liahnu v intervaloch podľa znášania vajec a sú ešte niekoľko dní zahrievané samicou, zatiaľ čo samec prináša potravu, ktorú im samica rozdeľuje.

Mládčatá opúšťajú hniezdo po 3 - 4 týždňoch a pohybujú sa vo vetvách stromov v okolí hniezda. Vzletnosť dosahujú vo veku 5 týždňov. Pohlavne dospievajú vo veku dvoch rokov [1].

Potrava

Loví výhradne v nízkom lete na otvorených priestranstvách, obvykle iba v noci. Korist' vyhľadáva podľa sluchu, ktorou sú predovšetkým drobné zemné hlodavce, najmä hraboše, v menšej miere ryšavky, ale aj väčší cicavce ako lasica, chrček, potkan, krt a pod.. Hoci je myšiarka ušatá považovaná za predátora špecializovaného na lov hraboša poľného, v čase jeho nedostupnosti sa môže adaptovať na ďalšie druhy, podľa ich lokálnej dostupnosti, napr. na potkany [9].

Taktiež to môžu byť aj obojživelníky a hmyz. Avšak hraboš poľný je v potrave myšiarky ušatej zastúpený až vyššie 90 %. V prípade potravného nedostatku sa dokáže preorientovať aj na lov drobných vtákov, a to aj chytaných vo vzduchu, pričom tu sa orientuje pomocou zraku. Podiel vtákov v potrave myšiarky ušatej sa zvyšuje najmä v blízkosti ľudských sídel [10]. Zloženie potravy podlieha tiež sezónnym zmenám. Populácia myšiarky ušatej, podobne ako pri ostatných druhoch nomadických sov, dokáže funkčne, bez časového oneskorenia, reagovať na populačnú fluktuáciu hraboša poľného. Myšiarky dokážu sledovať miesta s vysokou populáciou hraboša poľného, vďaka čomu môžu skratiť obdobie jeho gradačného vrcholu [11]. Abundancia hraboša poľného pozitívne koreluje s početnosťou zimujúcich myšiarok ušatých. početnosť hraboša poľného sa prejavuje aj na šírke potravnjej niky, počas populačného poklesu je jeho zastúpenie v potrave kompenzované rastúcim podielom ďalších 15 doplnkových druhov [12].

Početnosť, ochranársky status, ohrozenie a ochrana

Hniezdna populácia na Slovensku je odhadovaná na 2500 - 4000 hniezdných párov. Druh nie je u nás vážne ohrozený. Kolísanie početnosti závisí najmä od potravnjej ponuky. V minulosti bol prenasledovaný. Nelegálne vystreľovanie hniezd ani dnes nie je výnimkou. Populácia utrpela aj otravami v dôsledku veľkoplošného používania pesticídov.

Pre udržanie stabilných populácií je nevyhnutné dodržiavanie platnej legislatívy, jej celoročnej ochrany a redukcia aplikácie pesticídov. Potrebné je aj zachovanie rozptýlených lesostepných hniezdných biotopov [2].

Hniezdenie tohto druhu možno podporiť aj vyvešňovaním polobúdok, ktoré najmä v územiach s nedostatkom vhodných hniezdných príležitostí rady obsadzujú. Odporúčané rozmery pre hniezdnú polobúdku určenú myšiarku ušatej sú 30 x 30 x 30 cm. Búdku je vhodné umiestniť do výšky od 4 - metrov nad zemou.

Zaujímavosti:

- Najstaršie známy žijúci jedinec bol jedinec z Fínska, ktorý bol strelený vo veku 17 rokov a 11 mesiacov [13].
- Typické pre druh sú tzv. zimoviská, teda zimné zhromaždiská druhu v porastoch najmä ihličnatých stromov, v poslednom období sa monitorujú najmä na juhozápade Slovenska. Týmto spôsobom býva objavených viac ako tisíc sov v rámci Slovenska [14]

Literatúra:

[1] König, C., Weick, F. 2010: Owls of the world. Yale: Yale University Press, 2010. 528

[2] Danko, Š., Darolová, A., Krištín, A., 2002: Rozšírenie vtákov na Slovensku. Bratislava : [Veda](#), 2002. Autor druhu Rudolf Kropil. [ISBN 80-224-0714-3](#). Kapitola Myšiarka ušatá, s. 374 - 376.

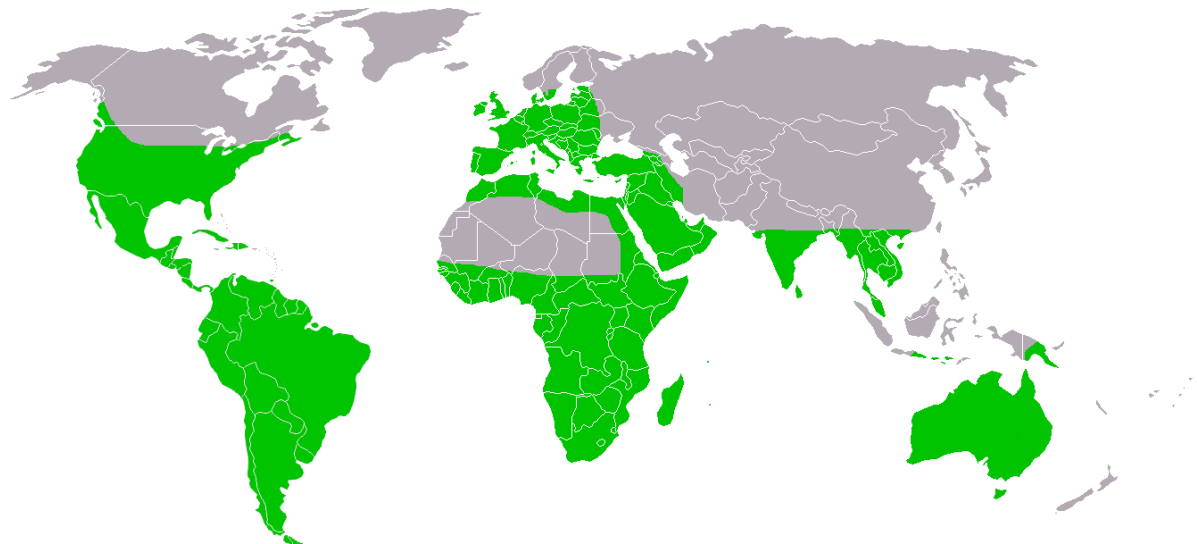
- [3] Marks, J.S., Evans, D.L., Holt, D.W.: 1994. Long-eared owl (*Asio otus*). In *The Birds of North America*, No. 133 (A. Poole and F. Gill, Eds.). Philadelphia: The Academy of Natural Sciences; Washington, D.C.: The American Ornithologists' Union.
- [4] Mikkola, H. 1983. *Owls of Europe*. Calton: T & A. D. Poyser, 394.
- [5] Wijnands, H. 1984. Ecological energetics of the Long-eared Owl (*Asio otus*). In *Ardea*. ISSN 0373-2266, 1984, vol. 72, p. 1-92.
- [6] Pirovano, A., Ruloni, D., Brambilla, S., Ferrari, N., 2000: Winter diet of urban roosting Long-eared Owls *Asio otus* in northern Italy: the importance of the Brown Rat *Rattus norvegicus*. In *Bird study*. ISSN 0006-3657, 2000, vol. 42, no.2, p. 242-244.
- [7] Michalonek, D., Busse, W., Lasecki, R., 2005: Age Structure of the Long-Eared Owl (*Asio otus*) Migration at Bukowo-Kopań Station (Southern Baltic Coast) in Autumns 1996-2003. In *Ring*. ISSN 2083-3520, 2005, vol. 27, no. 2, p. 145-157
- [8] Zvářal, K., Sviečka, J. 2009: Je kalous ušatý (*Asio otus*) stály, potulný nebo tažný?. In *Tichodroma*. ISSN 1337-026X, 2009, vol. 21, p.79-87.
- [9] Mori, E., Bertolino, S. 2015: Feeding ecology of Long-eared Owls in winter: an urban perspective. In *Bird Study*. ISSN 0006-3657, 2015vol. 62, no. 2, p. 257-261.
- [10] Šnírer, L. 1987: Zvláštny spôsob získavania potravy u myšiarky ušatej (*Asio otus*). ISSN 1337-026X, vol. 1.
- [11] Korpimäki, E. 1985: Prey choice strategies of the kestrel *Falco tinnunculus* in relation to available small mammals and other Finnish birds of prey. In *Annales Zoologici Fennici*. ISSN 0003-455X, 1985, vol. 22, p. 91-104
- [12] Tulis, F., Jakab, I., Slobodník, R., Hudec, M. 2015: Land units composition of home ranges and changing of winter roosts of Long-eared Owl *Asio otus*. In *Ekológia (Bratislava)*. ISSN 335-342X, 2015, vol. 34, no. 2, p. 147-154
- [13] <https://euring.org/data-and-codes/longevity-list?page=3>
- [14] <https://www.dravce.sk/web/index.php/sk/aktuality-2017/1320-sutaz-s-mysiarkami>

PLAMIENKA DRIEMAVÁ (TYTO ALBA)

Rozšírenie vo svete a v Európe

Kozmopolitný typ rozšírenia, mimo studenej oblasti, Saharu a tropických dažďových pralesov obýva celú planétu. Ťažisko výskytu je v teplých oblastiach, k severu preniká najvyššie v západnej Európe k 60°s.š (mapa 1).

Mapa 1: Areál rozšírenia plamienky driemavej (*Tyto alba*), zdroj:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/archive/1/1a/20191115114330%21Schleiereule-Tyto_alba-World.png

V Európe je rozšírená v strednej a východnej Európe. V Holandsku, Belgicku, údolie Rýna v Nemecku, severnom a východnom Francúzsku, centrálnom Švajčiarsku a Chorvátsku prechádza do areálu poddruhu *Tyto alba alba* (u nás sa vyskytuje *Tyto alba guttata*). Zmeny v rozšírení sú malé, ale početnosť silne kolíše. Pri plamienke driemavej rozlišujeme 36 poddruhov, ktoré sa odlišujú sfarbením peria. Napríklad poddruh *T. a. alba* obývajúcí západnú Európu má brucho takmer čistobiele, zato poddruh *T. a. guttata* obývajúcí časť strednej Európy má brucho sfarbené naoranžovo.

Obr. 1: Porovnanie dvoch poddruhov s výskytom v Európe. Samec *T. alba alba* (vľavo) a samica *T. alba guttata* (zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kerkuil_licht_en_donker.jpg)

Hniezdna populácia v okolitých štátoch: Nemecko 5000 - 15 000 párov, Rakúsko 10- 20 párov, Česko 400 - 700 párov, Poľsko 1000 - 4000 párov, Maďarsko 800 - 1000 párov, Ukrajina 25 - 35 párov v rokoch 1990. Vo viacerých krajinách Európy je hlásený silný pokles [1]. Populácia v [severnej Amerike](#) je podľa 40 ročného výskumu stabilná [2].

Poznávanie v prírode

Stredne veľká, štíhla, krídla dlhé ako aj nohy. Závoj má svetlý, srdcovitý, oči tmavé. Letom pripomína myšiarku ušatú, je pomalý, vlnkovitý a elegantný. Počas letu má dlhý krk a krátky chvost, nohy často pri trepotaní spustené. Perie je najčastejšie veľmi svetlé [1].

Prostredie

Žije pri ľudských sídlach. Hniezdi vo vežiach kostolov, v budovách, zrúcaninách hradov, v starých búrľavých stromoch, v parkoch, príp. na skalách. Rada obsadzuje vhodné hniezdne búbky umiestnené vo vnútri hospodárskych budov [5]. Pri hniezde väčšinou aj oddychuje a prespáva.

Na Slovensku je väčšina populácie koncentrovaná v nížinách a pahorkatinách do 300 m n.m. V minulosti ojedinele zahniezdila aj vo vyšších polohách do 800 m n. m. [1]. V súčasnosti tvorí hniezdny biotop u nás pestrá poľnohospodársky využívaná krajina.

Ťah

U nás ako aj v celej strednej Európe je plamienka driemavá stálym ako aj prelietavým vtákom. Významnou črtou je sklon k častým potulkám a presídľovanie v najrôznejších smeroch, niekedy do miest značne vzdialených od hniezdiska [3].

Avšak väčšina, najmä starých, vtákov zostáva verná miestu hniezdenia po celý rok, najviac sa potulujú v okruhu 20 km [4].

Rozmnožovanie

Hniezdi v máji, na juhu už v apríli alebo aj skôr. Samica znáša vajcia priamo na neupravený podklad na odľahlých miestach.

Samica sedí na vajciach hneď od znesenia prvého vajca. Ich počet býva 4 - 7, počas rokov bohatých na potravu až 11, dokonca aj viac [1]. Mláďatá v hniezde majú rôznu veľkosť [11]. Zohrievanie vajec trvá 30 - 34 dní, starostlivosť o mláďatá trvá do osem týždňov. V prvých týždňoch samica zostáva pri mláďatách a zahrieva ich, samec loví a nosí potravu pre celú rodinu. Počas rokov chudobných na potravu najmladšie mláďatá rastú pomaly a spravidla hynú. Naopak, v rokoch bohatých na potravu niektoré páry na jeseň aj druhý krát hniezdia [12], dokonca v niektorých prípadoch boli mláďatá na hniezdach, teda nie letuschopné, objavené ešte koncom novembra, či dokonca začiatkom decembra [1]. Mláďatá sa po osamostatnení potulujú po okolí. Pohlavne dospievajú po prvom prezimovaní a na mieste svojho prvého hniezdenia sa spravidla usídľujú na celý život.

Potrava

Loví v nízkom lete nad otvorenými plochami, predovšetkým v kultúrnej krajine. Korist' vyhľadáva pomocou sluchu.

Potravu tvoria predovšetkým drobné cicavce, ďalej vtáky a v menšej miere aj hmyz. Pri dostatočnom množstve drobných cicavcov si plamienky driemavé vytvárajú zásoby. Potrava môže byť rozdielna vzhľadom k prostrediu, kde žijú. V silne urbanizovanom prostredí dominujú myši a potkany [8]. Naopak v poľnohospodárskej krajine je v potrave najviac zastúpený hraboš poľný. V priebehu chudobných rokov plamienky skonzumujú viac vtákov, predovšetkým mláďat druhov hniezdiacich na zemi. Z hmyzu sú to najčastejšie veľké nočné motýle [9].

Plamienka, ako vták so silnou väzbou na svoje teritórium úplne závisí od priebehu zimy. Ak je snehová pokrývka väčšia ako 7 cm, plamienky majú pri love značne sťaženú situáciu. Oblasť, kde sneh zostáva dlhšie ako 40 dní v roku, plamienky nemôžu trvalo obývať. Plamienka driemavá loví iba v noci, výnimkou je obdobie kŕmenia mláďat, kedy staré vtáky môžu loviť aj v priebehu dňa. Úkryt opúšťa až po zotmení [1].

Početnosť, ochranársky status, ohrozenie a ochrana

Populácia na Slovensku bola odhadovaná na 400 - 600 hniezdných párov, pričom patrí medzi ohrozený druh [5]. Tento počet je však v súčasnosti vysoko nadhodnotený a populácia na Slovensku je na hranici prežitia. Od roku 2014, odkedy začal intenzívny monitoring na juhozápade krajiny bolo hniezdenie zdokumentované iba v rokoch 2017 a 2019, takže druh patrí medzi najohrozenejšie na Slovensku [6]. Ako hlavný negatívny faktor sa javí úbytok bezpečných hniezdisk v dôsledku uzatvárania vletových otvorov do kostolných veží alebo ich opráv a následnej zmeny hniezdných podmienok [1].

Náhradné miesta na povalových priestoroch v poľnohospodárskych objektoch sú ľahko prístupné pre predátorov, najmä kunu skalnú [1].

Plamienka sa taktiež veľmi často stáva obeťou cestnej premávky ako aj dlhotrvajúceho zimného obdobia s vysokou snehovou pokrývkou [7].

Efektívny spôsob podpory hniezdenia je inštalovanie rozmerných hniezdných búdok do poľnohospodárskych objektov, zabezpečených voči predátorom. Ide o špeciálny typ búdky. Búdka môže byť menších rozmerov (napr. 50 x 50 x 50 cm) s tým, že v jej okolí je dostatočný a bezpečný priestor pre pohyb mláďat, dokrmovanie, cvičenie letu. V opačnom prípade volíme väčší typ búdok (60 x 100 x 50 cm). Dôležitá je vnútorná prepážka vytvárajúca predsieň o šírke asi 20 cm [10].

Vletový otvor by mal mať výšku 18 cm a šírku 12 - 14 cm, výška spodnej hrany vletového otvoru od dna je určovaná v rozmedzí 8 - 20 cm. Vletový otvor býva umiestnený na okraji dlhej bočnej steny, niekedy taktiež v čelnej stene. Búdky sa vyrábajú ako otváracie pre možnosť čistenia a kontrol. V roku 2019 zahniezdilo zo šiestich známych prípadov aj päť párov práve v búdkach a v jednom prípade sa jednalo o hniezdenie v stropnej časti, pričom vo všetkých prípadoch šlo o poľnohospodárske objekty [6].

Zaujímavosti:

- Najstaršie známy žijúci jedinec bol jedinec z Holandska, ktorý bol kontrolovaný vo veku takmer 18 rokov [13].
- Najvzdialenejším nálezom z našich jedincov je plamienka, ktorá bola označená ako mláďa v okrese Michalovce a nájdená nasledujúci rok v apríli neďaleko mesta Barysh v Rusku, čo je 1832 kilometrov od miesta krúžkovania [4]
- Na Slovensku bolo vypustených viac ako 50 jedincov v rozmedzí troch rokov na južnom Slovensku. Minimálne jeden jedinec z tejto populácie sa zapojil do reprodukčného procesu, pričom v roku 2019 odchovala táto samička dvakrát mláďatá v okrese Dunajská Streda [6].

Literatúra

[1] Bejček, V., Bělka, T., Diviš, T., Formánek, J., Poprach, K., Škopek, J., 1997: Sová pálená. Pták roku 1997. ČSO. 8s.

[2] IUCN Red list 2018

[3] Mátics, R., 2003: Direction of Movements in Hungarian Barn Owls (*Tyto alba*): Gene Flow and Barriers. *Diversity and Distributions*, 9 (4), str. 261-268

[4] Cepák, J., eds.: Atlas migrace ptáků České a Slovenské republiky. Praha: Aventinum, 2008. ISBN 978-80-86858-87-6. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:34f7eb80-d72a-11e6-8a71-005056827e52>

[5] Danko, Štefan; Darolová, Alžbeta; Krištín, Anton, et al. Rozšírenie vtákov na Slovensku. Bratislava : Veda, 2002. Autor druhu Martin Sárossy. ISBN 80-224-0714-3. Kapitola Plamienka driemavá, s. 356 - 358.

[6] <https://www.dravce.sk/web/index.php/sk/infopanel/tlacove-spravy/r-2019/1499-rekordny-rok-pre-najohrozenejsiu-slovensku-sovu>

[7]

http://birding.sk/index.php?option=com_observations2&id=94188&view=record&filterPosition=13&lang=sk

[8] Hernandez Muñoz, A. & Mancina, C., 2011: Diet of Barn Owl (*Tyto alba*) (Aves: Strigiformes) in natural and anthropogenic habitat in central Cuba. *Revista Mexicana de Biodiversidad*. 82. 217-226.

[9] Obuch, J., Danko, Š. & Noga, M., 2016: Recentná a subrecentná potrava plamienky driemavej (*Tyto alba*) na Slovensku. *Slovak Raptor Journal*. 10. 1-50.

[10] <https://www.dravce.sk/web/index.php/sk/infopanel/ako-vyrob-it-budku/1330-daruj-domov-dravcom-a-sovam-prirucka-pre-stavitela-budok>

[11]

http://birding.sk/index.php?option=com_observations2&id=98651&view=record&filterPosition=2&lang=sk

[12]

http://birding.sk/index.php?option=com_observations2&id=98695&view=record&filterPosition=1&lang=sk

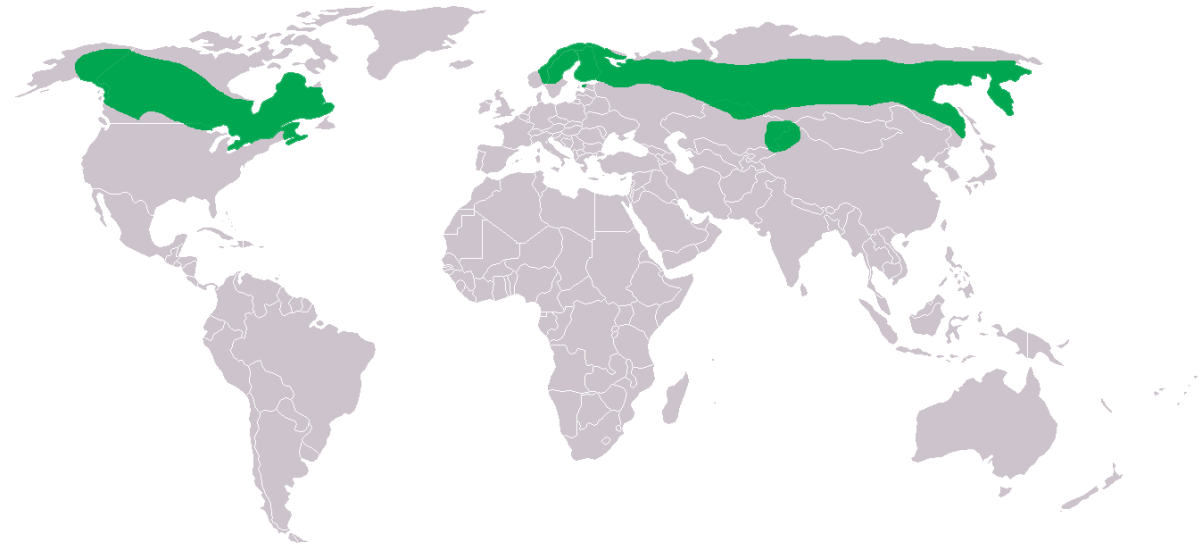
[13] <https://euring.org/data-and-codes/longevity-list?page=3>

KRAHUĽA HÔRNA (SURNIA ULULA)

Rozšírenie vo svete a v Európe

Sibírsko - kanadský typ rozšírenia. Obýva boreálnu tajgu Eurázie a Severnej Ameriky. Horské lesy niektorých južnejších pohorí Strednej Ázie sú osídlené izolovanými populáciami, predstavujúcimi glaciálne relikty. V Európe podobné populácie neexistujú (mapa 1).

Mapa 1: Areál rozšírenia krahule hôrnej (*Surnia ulula*), zdroj: https://sk.wikipedia.org/wiki/Krahu%C4%BEa_h%C3%B4rna

Hniezdna populácia v severských štátoch: Nórsko 1000 - 10 000 párov, Švédsko 500 - 5000 párov, Fínsko 2000 - 6000 párov, Rusko približne 10 000 - 100 000 párov.

Poznávanie v prírode

Stredne veľká sova s nápadnými proporáciami - veľmi dlhý chvost a úzke, tupo zakončené krídla, čím pripomína jastraba krahulca viac ako iné sovy (od toho odvodené aj pomenovanie). Dojem zosilňuje priamy obratný let s krátkymi sériami úderov krídel prerušovanými krátkym plachtením. Často sedáva na vrcholoch stromov, najmä pri love potravy.

Hlava je dosť veľká, s plochým temenom. Zvrchu je svetlohnedá so svetlou zadnou stranou krku a lopatkami. Zospodu je belavá a jemne priečne prúžkovaná, okrem hornej časti hrudi, ktorá je čisto biela. Závoj je belavý, silne čierne lemovaný, vytvára dojem akoby zamračeného výrazu. Oči má žlté. Na šiji svetlá a tmavá kresba a po stranách hlavy sú čierne škvrny.

Prostredie

Tajga, najmä ihličnaté lesy alebo miesta, kde borovice prechádzajú do pásma briez a zmiešaných lesov [1]. Distribúcia druhu je podmienená stavov a distribúciou koristi [2].

Ťah

Stály a prelietavý vták. Z hniezdisk v severnej časti Škandinávie sa každoročne v zime objavuje v celej baltskej oblasti, južnejšie zalieta len ako výnimočný a nepravidelný hosť [3].

Rozmnožovanie

Tok začína v marci. Hniezdo býva umiestnené v dutinách stromov alebo v búdkach, taktiež v starých hniezdach krkavcovitých vtákov a dravcov. Znáška je tvorená 5 - 8 vajcami, ktoré sú znášané v priebehu mája a júna s časovým odstupom priemerne 1,6 dňa medzi dvoma vajčkami. Hniezdi jedenkrát do roka. Vajcia majú tvar guľatý alebo mierne oválny, ktoré sú bielej farby, niekedy slabo lesklé.. Samica sedí na znáške od znosenia prvého vajca 25 - 30 dní. Mláďatá sa liahnu postupne, ako boli vajcia znášané po 25 až 29 dňoch. Pohlavne dospievajú vo veku jedného roka. Počas inkubácie samičkou samec aktívne hniezdo chráni a obhajuje [2, 4].

Potrava

Prevažne drobné cicavce a vtáky. Z cicavcov to bývajú najčastejšie hraboše, lumíky, ryšavky, piskory a pod.. Cicavce sú dominantnou zložkou potravy v lete. Vtáky, najmä spevavce loví predovšetkým v

zime, ktoré trepotavým letom vyplaší z miest, kde nocujú. Korisť loví z vyvýšených miest, prevažne z práchnivejších pňov stromov, odkiaľ pozoruje okolie. Útočí okamžite a bleskurýchle. Ak má nedostatok potravy, začína sa potulovať. Pri love býva aktívna aj počas dňa, najmä v čase kŕmenia mláďat [2].

Výskyt na Slovensku

Krahuľa hôrna na Slovensku nehnízi, ale bola tu zaznamenaná ako migrant, či vzácny hosť. Na Slovensko zaletuje veľmi vzácne. Väčšina správ o jej výskyte z územia Slovenska pochádza z 19. storočia [5]. Z 20. storočia existujú len štyri pozorovania tohto druhu. Z druhej polovice 20. storočia je známy len jeden záznam (6. 1. 1998, Veľký Šturec, Saniga). Z 21. storočia nie sú žiadne novšie záznamy ani v správach Slovenskej faunistickej komisie [6]. Pozorovanie tohto druhu podlieha hláseniu Faunistickej komisii [9].

Zaujímavosti:

- Najstaršie známy žijúci jedinec bol jedinec z Nórska, ktorý dosiahol vek 16 rokov a 2 mesiace [7].
- V zime 2013/2014 došlo k početnejšiemu výskytu tohto druhu v oblasti Českej republiky, Poľska či Nemecka. V Českej republike bol pozorovaný viac ako týždeň 1 jedinec v okrese Nymburk, kde bol zdokumentovaný aj úhyn po strete s dopravným prostriedkom [8].
- Druh býva často loveným iným druhom sovy – *Bubo virginianus*, prípadne krahuľa býva lovená aj jastrabom veľkým (*Accipiter gentilis*) [2].

[1] Voous, K. 1988. Owls of the Northern Hemisphere. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

[2] Duncan, J., P. Duncan. 1998. Northern Hawk Owl. Pp. 1-20 in F Gill, A Poole, eds. The Birds of North America, No. 256. Washington, D.C.: Academy of Natural Sciences, Philadelphia, PA, and American Ornithologists Union.

[3] DANKO, Štefan; DAROLOVÁ, Alžbeta; KRIŠTÍN, Anton, et al. *Rozšírenie vtákov na Slovensku*. Bratislava : Veda, 2002. Autor druhu Miroslav Saniga. ISBN 80-224-0714-3. Kapitola Krahuľa hôrna/Kuvik krahuľcovitý, s. 364.

[4] Nero, R. 1995. Notes on a Wintering Northern Hawk Owl in Manitoba. Blue Jay, 53: 205-215.

[5] Hudec K., Šťastný K., 2005: Fauna ČR, Vtáci 2/II. Academia, Praha

[6] KVETKO, Richard; & FK SOS/BIRDLIFE SLOVENSKO. 17. správa Faunistickej komisie Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko / The 17th report of the Rarities Committee of the Slovak Ornithological Society/BirdLife Slovakia. Tichodroma, roč. 29, čís. 2017, s. 42 - 48.

[7] <https://euring.org/data-and-codes/longevity-list?page=3>

[8] https://birds.cz/avif/obsdetail.php?obs_id=404090

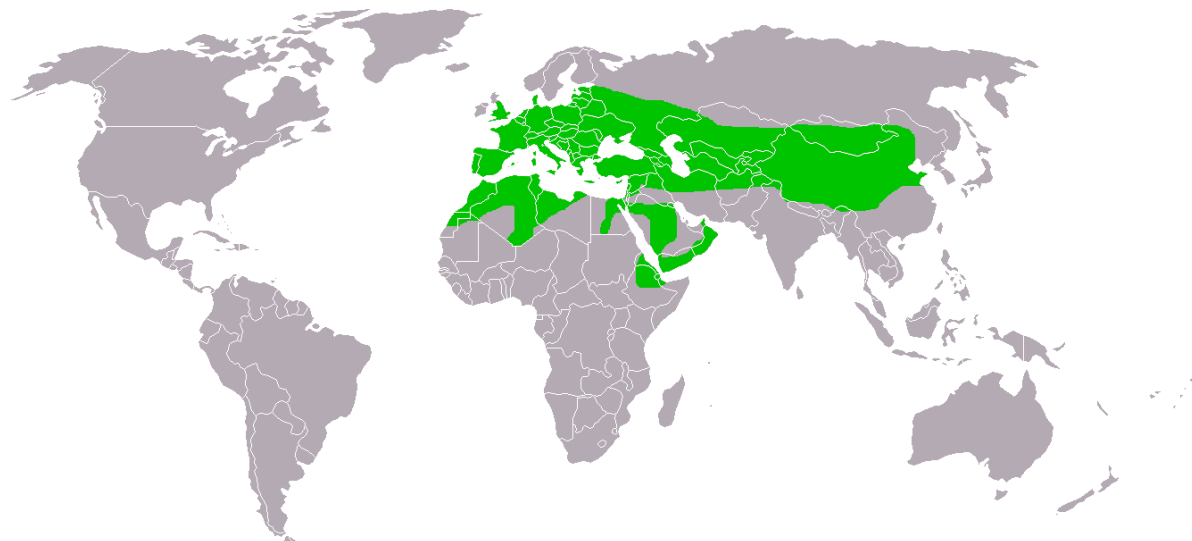
[9] Zoznam vzácných ornitologických pozorovaní podliehajúcich hláseniu Faunistickej komisii, databázový systém Aves-Symfony [online]. Bratislava : SOS/BirdLife Slovensko, [cit. 2018-09-16]. Dostupné online.

KUVIK OBYČAJNÝ (ATHENE NOCTUA)

Rozšírenie vo svete a v Európe

Turkestansko-mediteránny typ, rozšírený v palearktíde. Bol človekom vysadený vo Veľkej Británii ako aj na na Novom Zélande. Prevažne stály druh, severnejšie populácie trpia silnými mrazmi a vysokou snehovou pokrývkou (napr. Dánsko) a severná hranica areálu rozšírenia tak výrazne kolíše [1].

Mapa 1: Areál rozšírenia kuvika obyčajného (*Athene noctua*), zdroj:

https://en.wikipedia.org/wiki/Little_owl

Na severe areálu je početnosť nižšia ako na juhu. Vysoké denzity stále dosahuje v miernejších klimatických podmienkach a tam, kde sa praktizuje extenzívne poľnohospodárstvo [2]. V krajinách s prevládajúcou intenzívnou poľnohospodárkou výrobou početnosť obyčajne klesá, vrátane Českej republiky a Slovenska. Dôvody poklesu nie sú úplne zrejme a známe [3].

Hniezdna populácia v okolitých štátoch: Nemecko 6000 párov s výrazným poklesom, Rakúsko 60 párov, Česko 500 - 1000 párov, Poľsko 1000 - 3000 párov, Maďarsko 1500 - 2000 párov, Ukrajina 11 000 - 12 000 párov v roku 1988.

Poznávanie v prírode

Malý, má veľkú, široko zaguľatenú hlavu, dlhé nohy a krátky chvost. Ak je vyplašený, často sa vzpriami a v rozčúlení sa ukláňa. Lieta rýchle, na dlhšie vzdialenosti vlnkovite, podobne ako d'atle.

Z vrchu je biely, s bielymi bodkami, zospodu belavý, husto hnedo čiarkovaný. Belavé nadočné pružky mu dodávajú tzv. „zamračený“ výraz. Oči sú žltej farby.

Prostredie

Druh je rozšírený vo všetkých nížinách a kotlinách južného Slovenska. Údoliami riek vystupuje aj do severnejších kotlín, aj keď tu je už jeho výskyt ojedinelý a pomerne vzácny. Predpokladá sa, že celá populácia už je synantropná, nakoľko hniezdenie v dutine nebolo od roku 2010 u nás zaznamenané [4].

Otvorená krajina s jednotlivými stromami, parky, sady, staré stromoradia, v minulosti aj skaly, či cintoríny. Dnes sú preň najrozšírenejším typom prostredia dedinské sídla s hospodárskymi budovami, maštalami a skladmi.

Nechýba ani vo veľkých mestách, kde obýva panelové sídliska. Dôležitou zložkou sú nízke trávne porasty, kde loví hlavne v dobe hniezdenia potravu [8].

Ťah

Prevažne stály, ojedinele prelietavý vták. Žiaden z výsledkov iných európskych krúžkovacích staníc nepresahuje vzdialenosť preletu nad 300 km [6]. Zimné rozšírenie je na Slovensku zhodné s hniezdnym rozšírením [7].

Rozmnožovanie

Väčšina párov žije v trvalom zväzku po celý život. Tok prebieha od konca februára do apríla za častých hlasových prejavov a je závislý na klimatických podmienkach. Hniezdnu dutinu volí samec. Ku kopulácii dochádza zásadne mimo dutinu. K hniezdeniu používa rôzne škáry a (polo)dutiny otvory pod strechami, holubníky, kostoly, búdky a pod. V minulosti bolo typické hniezdenie v starých stromoch, najmä vrbach [9].

Začiatok znášky je od konca marca do polovice mája. Hniezdi 1x do roka, v prípade straty vajíec alebo mláďat, spravidla nasleduje náhradná znáška. Počet vajíec v znáške sa pohybuje od 3 - 6 ks. Tvar vajíec je guľatý, príp. mierne oválny. Vajícia sú čisto biele, slabo lesklé, spravidla znečistené od vývržkov a zbytkov potravy. Sú znášané najčastejšie v dvojdňových intervaloch. Na násade sedí iba samica, sedieť začína od predposledného alebo posledného vajíca. Doba sedenia na vajíciach je 24 - 25 dní. Samica mláďatá intenzívne zahrieva iba v prvom týždni života. V prvých dňoch mláďat v hniezdnej dutine kŕmi iba samica, ktorej potravu prináša samec. Neskôr kŕmia obaja rodičia. Hniezdna dutina nie je čistená od vývržkov a zbytkov potravy, čo často, za vlhkého počasia môže viesť k úhynu mláďat, ktoré majú zlepené perie a môžu tak ľahko prechladnúť. Hniezdnu dutinu opúšťajú vo veku asi 30 - 35 dní, ešte ako nie úplne vzletné. Po opustení dutiny sa zdržujú v okolí hniezda, kde sú dokrmované rodičmi. Úspešnosť hniezdenia je limitovaná potravnou ponukou a početnosťou. Pohlavne dospievajú ešte pred dosiahnutím prvého roku života [10, 11, 13].

Potrava

Loví predovšetkým v otvorenej, parkovitej až stepnej krajine. Korisť hľadá predovšetkým z pozorovateľne, z vyvýšeného miesta, len veľmi vzácne počas letu. Je súmracnou sovou, bežne tiež loví aj počas dňa, ale hlbokaj noci sa vyhýba. Loví predovšetkým pomocou zraku a až následne pomocou sluchu [12].

Potravu loví takmer výhradne na zemi. Tvoria ju najmä väčší bezstavovce (najmä chrobáky, dážďovky, ale aj slimáky) a menšie hľadavce. Počas zimy sa však dokáže uživiť výhradne aj pomocou hľadavcov (najmä hrabošov). Je to bojovný vták a trúfne si aj na lasicu alebo potkana [13].

Početnosť, ochranársky status, ohrozenie a ochrana

Hniezdna populácia na Slovensku bola odhadovaná na 800 - 1000 hniezdných párov. Najvyššie denzity druh dosahuje na Zemplíne, Podunajsku, v blízkosti Bratislavy, Ponitří a v okolí Rimavskej Soboty. Naopak takmer žiadne obsadené lokality neboli zistené na Záhorí. Zo severnej časti Slovenska dáta chýbajú, alebo sú s výnimkou dvoch lokalít negatívne [5]. Hlavné ohrozenie pre druh predstavuje intenzívne poľnohospodárstvo, veľkoplošné monokultúry plodín a používanie insekticídov a rodenticídov. K zníženiu početnosti môže prispievať aj strata hniezdných príležitostí, strety s dopravnými prostriedkami a najmä v severnejších oblastiach areálu aj tuhé zimy. Z prirodzených predátorov má najväčší význam asi kuna skalná, s ktorou kuvik často zdieľa podobný synantropný biotop. Ochranu druhu môže zaistiť zvyšovanie diverzity poľnohospodárskej krajiny a obmedzovanie používania pesticídov.

V mnohých Európskych krajinách sa úspešne osvedčili hniezdne búbky. Optimálne rozmery sú: dĺžka 80 - 100 cm, vnútorné rozmery 16 x 16 cm, vletový otvor 6,5 cm (prípadne 8 x 15 cm), viac viď. [15].

Z hľadiska ochrany hniezd pred predátormi, najmä kunou, je významná prítomnosť tzv. „medzisteny“ za vletovým otvorom. Šírka takto vzniknutej predsiene je asi 7 cm. Vstupujúci kuvik tak prechádza tromi otvormi, vletovým otvorom o priemere 6,5 cm, pod prepážkou obdĺžnikom asi 7 x 10 cm a znovu otvorom o priemere 6,5 cm. Kuna sa síce môže pretiahnuť otvorom o priemere 6,5 cm, ale ostrá zákruta do "S" jej nedovolí preniknúť ďalej do hniezda. Vhodné je tiež oplechovanie vletového otvoru. Pre čistenie, ako aj kontrolu búbok je vhodné vyrobiť odnímateľnú strechu, bočnú alebo zadnú stranu steny búbky [14]. Výška umiestnenia búbok nad zemou by nemala byť menej ako 2 - 3 m.

Zaujímavosti:

- Najstaršie známy žijúci jedinec bol jedinec z Veľkej Británie, ktorý bol zaznamenaný vo veku takmer 12 rokov [16].
- Najvzdialenejším nálezom z našich jedincov je kuvik, ktorý bola označená ako mláďa v okrese Jablonec nad Nisou (Česká republika) a nájdený o tri roky v hniezdnom období v Poľsku (Lwówek) vo vzdialenosti 216 kilometrov od miesta krúžkovania [6]
- Na Slovensku bolo vypustených niekoľko jedincov, avšak výsledok tejto reštitúcie nie je doposiaľ známy [17].
- Kuvik je často spomínaný v mýtoch ako nositeľ smrti. Dôvod hľadáme v jeho potravní špecializácii, kedy často využíval svetlo od sviečky pri chorých ľuďoch pri love bezstavcov, napr. nočných motýľoch. Ak sa chorý človek nevyliečil, za dôvod úmrtia bol často neprávom obviňovaný kuvik...

Literatúra:

- [1] <http://cphpost.dk/news/little-owls-in-denmark-are-having-a-hard-time-of-it.html>
- [2] Šálek, M., Chrenkové, M. & Kipson, M. 2013: High population density of Little Owl (*Athene noctua*) in Hortobagy National Park, Hungary, Central Europe. *Polish Journal of Ecology*. 61. 1-165.
- [3] Chrenková, M., Dobrý, M. & Šálek, M. 2017: Further evidence of large-scale population decline and range contraction of the little owl *Athene noctua* in Central Europe. *Folia Zoologica - Praha*. 66. 106-116. 10.25225/fozo.v66.i2.a5.2017.
- [4] Šipkovský, I., 2012: Ako u nás kuviky vyhniezdili, alebo príbeh posledného známeho hniezdenia kuvika obyčajného v dutine stromu na Slovensku. *Dravce a sovy*, 8(2), 10-11.
- [5] Dobrý, M., Chrenková, M., 2012: Kuvik obyčajný (*Athene noctua*). *Správy pracovných skupín za rok 2011*. *Dravce a sovy*, 8(1), 14-15.
- [6] Cepák, J., eds.: *Atlas migrace ptáků České a Slovenské republiky*. Praha: Aventinum, 2008. ISBN 978-80-86858-87-6. Dostupné také z: <http://www.digitaln knihovna.cz/mzk/uuid/uuid:34f7eb80-d72a-11e6-8a71-005056827e52>
- [7] DANKO, Štefan; DAROLOVÁ, Alžbeta; KRIŠTÍN, Anton, et al. *Rozšírenie vtákov na Slovensku*. Bratislava : Veda, 2002. Autor druhu Samuel Pačenovský.
- [8] Grzywaczewski, G. 2009. Home range size and habitat use of the little owl *Athene noctua* in east Poland. *Ardea*, 97/4: 541-545
- [9] https://sk.wikipedia.org/wiki/Kuvik_oby%C4%8Dajn%C3%BD#cite_note-IUCN-1
- [10] Holsegård-Rasmussen, M., P. Sunde, K. Thorup, L. Jacobsen, N. Ottesen, S. Svenne, C. Rahbek. 2009. Variation in working effort in Danish little owls *Athene noctua*. *Ardea*, 97: 547-554.
- [11] Johnson, D., D. Van Nieuwenhuysse, J. Génot. 2009. Survey protocol for the little owl *Athene noctua*. *Ardea*, 97/4: 403-412.

- [12] Hardouin, L., D. Robert, V. Bretagnolle. 2008. A dusk chorus effect in a nocturnal bird: support for mate and rival assessment functions. *Behavioral Ecology and Sociobiology*, 62: 1909-1918.
- [13] Tomé, R., P. Catry, C. Bloise, E. Korpimäki. 2008. Breeding density and success, and diet composition of little owls *Athene noctua* in steppe-like habitats in Portugal. *Ornis Fennica*, 85: 22-32.
- [14] <https://www.dravce.sk/web/index.php/sk/infopanel/ako-vyrobit-budku/1330-daruj-domov-dravcom-a-sovam-prirucka-pre-stavitela-budok>
- [15] <https://www.birdlife.cz/wp-content/uploads/2019/01/Budky-pro-s%C3%BD%C4%8Dky.pdf>
- [16] <https://euring.org/data-and-codes/longevity-list?page=3>
- [17] <https://spravy.pravda.sk/regiony/clanok/273224-nocne-lovce-miznu-ochranari-sa-pokusia-ochranit/>

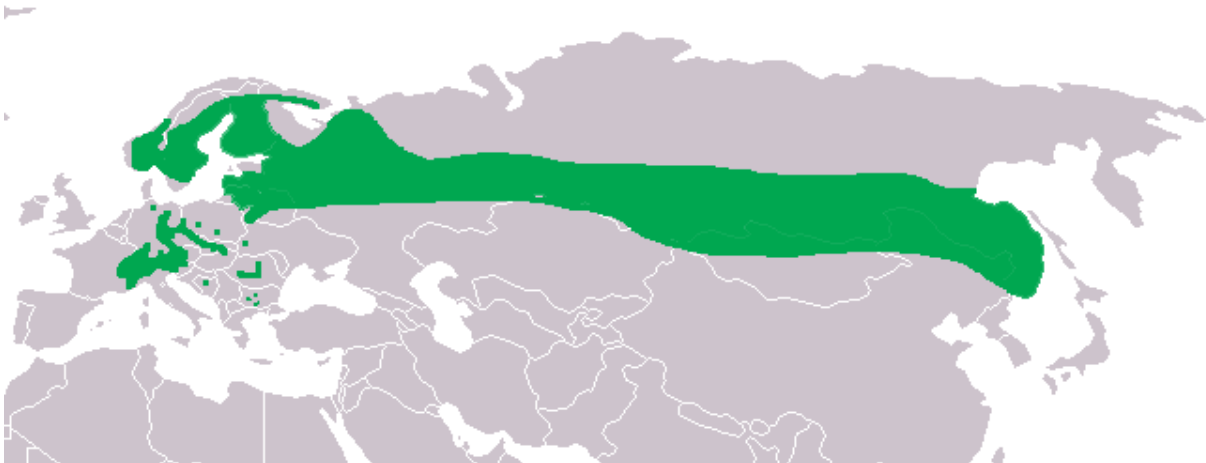
KUVIČOK VRABČÍ (GLAUCIDIUM PASSERINUM)

Rozšírenie vo svete a v Európe

Sibírsky typ rozšírenia. Obýva boreálnu tajgu a horské lesy južnejších pohorí. V Severnej Amerike ho zastupuje blízky príbuzný, kuvik americký (*Glaucidium gnoma*). Druh obýva 600 - 1000 km široký pás boreálnej tajgy v severnej Eurázii od Nórska po Sachalin (mapa 1). Izolovaná populácia, predstavujúca postglaciálny relikv sa vyskytuje v pohoriach strednej Európy [1, 2, 3].

Hniezdna populácia v okolitých štátoch: Nemecko 100 - 1300 párov, Rakúsko 1500- 2000 párov, Česko 900 - 1300 párov, Poľsko 300 - 400 párov, Ukrajina 30 - 40 párov v roku 1989 (bol zaznamenaný výrazný pokles populácie).

Mapa 1: Areál rozšírenia kuvička vrabčieho (*Glaucidium passerinum*), zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Eurasian_pygmy_owl

Poznávanie v prírode

Veľmi malý (približne ako vrabec), má guľatú hlavu (nepatrné ušká vidieť zriedkavo). Lieta akoby nepriamo, na dlhšie vzdialenosti zreteľne vlnkovite (podobne ako d'atle). S obľubou sedáva na vrcholku ihličnatých stromov. Niekedy kýva chvostom alebo ho pomaly zdvíha.

Závoj má slabo vyvinutý, má ale výrazné úzke biele nadočné pružky a žlté malé oči posadené pri sebe, čo mu dodáva zamračený výraz. Spodná zadná strana krku s rozpitou svetlou kresbou [3, 4].

Zvrchu je šedo-hnedý, posiaty drobnými bielymi škvrkami, zospodu belavý s hnedou hrudou (rozsiahlejšie po stranách) a tenko čiarkovaným bruchom [5].

Prostredie

Staré ihličnaté alebo zmiešané lesy, hlavne v horách až po hornú hranicu lesa. Menej častý je v pahorkatinách, vzácné i v nížinách [6, 7]. Ojedinele hniezdi aj v porastoch s prevahou listnatých stromov [8].

Na Slovensku hniezdi vo vyšších pohoriach, od 410 m n. m. po hornú hranicu lesa, vzácné v nižších polohách [8]. Výskyt druhu je limitovaný na pohoria s prevahou ihličnatých porastov (najmä smrek, jedľa, menej borovica). Vysoké denzity dosahuje v starších smrečinách, jedľovo-bukových a jedľových porastoch. Druh obýva rôznoveké porasty vysokej diverzity nad 50 r. s dostatkom dutín (najmä po d'atľoch), ktoré využíva na hniezdenie a niekedy aj na ukryvanie potravy [9]. Dôležité sú niektoré štruktúrne komponenty habitatu, ako napr. otvorené plochy (lúky, svetliny), výskyt hustých ihličnatých mladín a košatých smrekov či jedlí pre denný úkryt, ako aj prítomnosť vody v teritóriu [10].

Ťah

Stály a prelietavý vták. Pravidelné prelety uskutočňujú jedince z horských hniezdisk do nižších polôh. Výsledky krúžkovania škandinávskych vtákov dokázali potulky až okolo 250 km.

Jesenný a zimný výskyt kuvička vrabčieho vo vnútrozemí predpokladá v našich podmienkach potulky z najbližších hniezdisk, približne 50 km [11].

Rozmnožovanie

Hniezdi jednotlivo, samec sa zdržuje po celý rok v hniezdnom teritóriu. Od začiatku marca sa ozýva nápadne často a samica mu odpovedá. Samec vletuje do hniezdnej dutiny a ihneď z nej vyzerá von, pričom sa ozýva. Párenie prebieha na vetve, najčastejšie na večer a za svtania.

Hniezdo je vždy umiestnené v stromovej dutine, najčastejšie po d'atlovi veľkom. Dutina je bez akejkoľvek výstelky, zbytky peria a koristi bývajú denne odstraňované [13].

U nás začína so znáškou koncom apríla a začiatkom mája, hniezdi 1x v roku. Znáša 3 - 6 vajec, ktoré sú čisto biele so slabým leskom.

Sedí výhradne samica, ktorú dokrmuje samec. Začína sedieť od znosenia predposledného alebo posledného vajca. Dĺžka sedenia na vajciach je 28 dní [12].

Mlád'atá sa liahnu krátko po sebe, samica sa zdržuje stále pri mlád'atách v dutine a až pred koncom hniezdnej starostlivosti sedáva vonku, v bezprostrednej blízkosti hniezda. Potravy loví iba samec. Zbytky koristi (perie, srst'), vývržky a suchý trus vyhadzuje denne von.

Mlád'atá sú vyvádzané takmer naraz vo veku približne 30 dní. Dospelými jedincami sú vodené ešte asi 3 týždne po vyvedení [5].

Potrava

Potrava pát'ra takmer bez výnimky z nejakej pozorovateľne, a to predovšetkým za súmraku a za svtania. Korisť hľadá podľa sluchu, ako aj podľa zraku. Na jeseň často loví korisť do zásoby, ktorú konzumuje v prípade nedostatku potravy.

Potravy tvoria najmä drobné cicavce, v menšej miere vtáky, najmä v zimnom období. Výnimočne sa v potrave objavujú plazy. Typickým prvkom je tvorba „špajze“, kde si ukladá kuvičok potravy „na

horšie časy“. Tieto dutiny majú spravidla vletový otvor 55 mm, je v nich ukladaná korisť v rozmedzí 4 až 40 gramov (priemerne 19,2 gramu) [14, 15, 16].

Početnosť, ochranársky status, ohrozenie a ochrana

Hniezdna populácia na Slovensku je odhadovaná na 1000 - 1500 hniezdných párov. Likvidácia starých porastov znemožňuje druhu prežiť. Na druh negatívne vplýva aj odstraňovanie dutinových stromov z porastov, kompetícia s inými druhmi obsadzujúcimi dutiny (*Sturnus vulgaris*, *Glis glis*), ako aj predačný tlak, najmä *Strix aluco*, menej *Strix uralensis*, vzácnne sa stal druh korisťou aj *Aegolius funereus* [10, 13]. Negatívne na denzitu druhu pôsobí aj pestovanie monokultúr.

Ochrane druhu prospieja zavedenie ekologického obhospodarovania v lesoch s priberkovým spôsobom ťažby, ktorý ponecháva nedotknuté staré porasty, resp. ich časti, udržuje vysokú diverzitu v lesoch a ponecháva dutinové stromy (aj odumreté) v lese [17].

Literatúra:

- [1] BirdLife International, 2016. "Glaucidium passerinum" (On-line). The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T22689194A86868363. Accessed February 01, 2018 at <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-3.RLTS.T22689194A86868363.en>.
- [2] Pačenovský, S., P. Shurulinkov. 2008. Latest data on distribution of the pygmy owl (*Glaucidium passerinum*) in Bulgaria and Slovakia including population density comparison. *Slovak Raptor Journal*, 2/1: 91-106.
- [3] Holt, D., R. Berkley, C. Deppe, P. Enríquez Rocha, J. Petersen, J. Rangel Salazar, K. Segars, K. Wood, J. Marks. 2018. "Eurasian Pygmy-owl (*Glaucidium passerinum*)" (On-line). Handbook of the Birds of the World Alive. Accessed February 06, 2018 at <https://www.hbw.com/node/55057>.
- [4] Svensson, L., P. Grant. 2009. *Birds of Europe*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- [5] Wardhaugh, A. 1983. *Owls of Britain and Europe*. Poole, Dorset: Blandford Press.
- [6] Strøm, H., G. Sonerud. 2001. Home range and habitat selection in the pygmy owl *Glaucidium passerinum*. *Ornis Fennica*, 78/4: 145-158.
- [7] Shurulinkov, P., A. Ralev, G. Daskalova, N. Chakarov. 2007. Distribution, numbers and habitat of pigmy owl *Glaucidium passerinum* in Rhodopes Mts (S Bulgaria). *Acrocephalus*, 28/135: 161-165.
- [8] <https://www.dravce.sk/web/index.php/sk/aktuality-2019/1482-kanianske-kuvicky>
- [9] Pačenovský, S., K. Šotnár. 2010. Notes on the reproduction, breeding biology and ethology of the Eurasian pygmy owl (*Glaucidium passerinum*) in Slovakia. *Slovak Raptor Journal*, 4: 49-81.
- [10] Taylor, M. 2012. *Owls of Britain and Europe*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- [11] <http://fkco.cz/chs/glapas.php>
- [12] Lehikoinen, A., E. Ranta, H. Pietiäinen, P. Byholm, P. Saurola, J. Valkama, O. Huitu, H. Henttonen, E. Korpimäki. 2011. The impact of climate and cyclic food abundance on the timing of breeding and brood size in four boreal owl species. *Oecologia*, 165/2: 349-355.
- [13] Taylor, M. 2016. *Owls: A Guide to Every Species in the World*. New York, New York: Harper Design.
- [14] Curio, E. 1975. The functional organization of anti-predator behaviour in the pied flycatcher: A study of avian visual perception. *Animal Behaviour*, 23/1: 1-12.
- [15] Dutour, M., J. Lena, T. Lengagne. 2016. Mobbing behaviour varies according to predator dangerousness and occurrence. *Animal Behaviour*, 119: 119-124.

[16] Halonen, M., T. Mappes, T. Meri, J. Suhonen. 2007. Influence of snow cover on food hoarding in pygmy owls *Glaucidium passerinum*. *Ornis Fennica*, 84: 105-111.

[17] Grigorova, Z., E. Arabska. 2013. Environmental sustainability model and biodiversity preservation in Central Rhodopes. *Journal of Economic Development, Environment and People*, 2/1: 19-31.

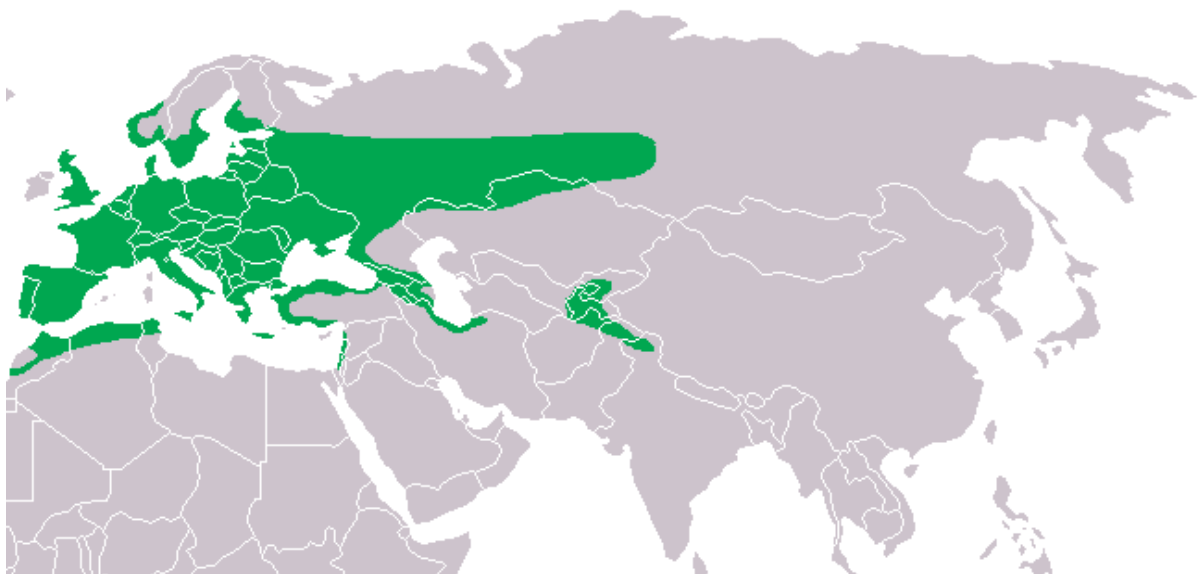
SOVA OBYČAJNÁ (STRIX ALUCO)

Rozšírenie vo svete a v Európe

Palearktický areál rozšírenia sa tiahne od Portugalska na západe až po Kóreu na východe. Hlavná oblasť rozšírenia leží v miernom pásme lesov a zasahuje na severe do boreálnych a na juhu do mediteránnych habitatov (mapa 1) [3].

V Európe obýva celý kontinent, centrum rozšírenia sa nachádza v strednej časti svetadiela. Na severe Európy sa rozširuje areál severným smerom [1]. Pomerne rozsiahly areál rozšírenia spôsobuje aj fakt, že v dnešnej dobe je popísaných až 11 poddruhov tohto druhu [2].

Mapa 1: Areál rozšírenia sovy lesnej (*Strix aluco*), zdroj:
https://sk.wikipedia.org/wiki/Sova_oby%C4%8Dajn%C3%A1

Hniezdna populácia v okolitých štátoch: Nemecko 50 000 - 150 000 párov, Rakúsko 3000 - 3500 párov, Česko 6000 - 9000 párov, Poľsko 65 000 - 75 000 párov, Maďarsko 2000 - 5000 párov Ukrajina 6000 - 7000 párov v roku 1988.

Poznávanie v prírode

Stredne veľký druh sovy, krídla má široké a okrúhle, hlavu k pomeru tela veľkú a guľatú. Lieta priamo s rýchlymi údermi krídel, často dlho plachtí. Základné sfarbenie je premenlivé, od hrdzavo hnedej až po šedavo hnedú, na celom tele tmavo škvrnitá, jemne čiarkovaná a vlnkovaná. Závoj je jednofarebný. Oči má čierne. Perie na lopatkách je lemované bielymi bodkami. Chvost je jemne a nevýrazne prúžkovaný [4].

Prostredie

Obýva staršie lesy, najmä listnaté, žije však aj v zmiešaných alebo ihličnatých lesoch, v alejách s dutými stromami, v záhradách, v mestských parkoch a na cintorínoch. V poslednom období najmä v nížinách sa objavuje aj v urbanizovanom prostredí, napr. v areách družstiev. V iných častiach Európy žije pomerne bežne v mestách, napr. v Londýne [5, 6].

Ťah

Stály, z menšej časti prelietavý vták na celom území svojho rozšírenia. Adultné jedince sú až na výnimky stále a vyskytujú sa v domovských okrskoch po celý rok [7].

Rozmnožovanie

Tok začína najčastejšie od polovice februára. Prejavuje sa hlasitým klopaním zobáka, tichým tľaskaním krídel a hlasnými hlasovými prejavmi. Raz vytvorené páry sú pravdepodobne trvalé. Rozloha teritória býva v závislosti od potravy rôzna v rozmedzí 30 – 255 akrov [8].

Hniezdia prevažne v dutinách starých stromov, ale aj vo väčších búdkach, na povalách starých budov, vo výklenkoch stavieb, niekedy i v starých hniezdach dravcov, z núdze môže zahniezdiť aj na zemi, medzi koreňmi stromov.

Hniezdom je plytká jamka, sama hniezdo nestavia. Časový priebeh hniezdenia môže byť od februára do konca apríla, príp. začiatok mája. Hniezdí 1x do roka, pri zničení znášky môže byť znesená náhradná. Samica znáša v dvojdňových intervaloch 3 - 5 vajec, ktorých tvar je guľovitý, zriedka oválny. Vajcia sú biele. Na znáške sedí iba samica, väčšinou od znesenia prvého vajca. Samici prináša potravu samec, ktorú jej odovzdáva mimo hniezda, príp. i na hniezde.

Dĺžka sedenia na vajcích je 28 - 30 dní, mláďatá sa liahnu v dvojdňových intervaloch, tak ako prebiehala znáška [8].

Po vyliahnutí mláďat sedí samica na hniezde ešte 10 - 14 dní. Mláďatám potravu trhá a podáva. V prvých 11 dňoch života mláďat samica žerie trus ako aj vývržky mláďat. Doba hniezdnej starostlivosti je 27 - 35 dní. Po opustení hniezda sa mláďata ešte nejaký čas vracajú do hniezdnej dutiny, neskôr zostávajú ukryté v korunách stromov. Vzletné sú vo veku 50 dní. Pohlavne dospievajú vo veku jedného roka [9].

Potrava

Loví predovšetkým v redších listnatých lesoch a v krajine parkovitého typu. Korisť hľadá predovšetkým podľa sluchu, a to obvykle za šera a v noci. V noci bežne loví iba podľa sluchu a v lese sa pritom orientuje podľa pamäti. Korisť chytá na zemi, vo vzduchu (často plaší drobné vtáky z ich nocovísk), ale aj z vodnej hladiny. Na rozdiel od väčšiny iných našich sov je po celý rok vysoko teritoriálna, takže kolísajúcu potravnú ponuku nevyrovná jej hľadaním niekde inde, ale prechodom na iný spôsob lovu a iný typ potravy. Sova obyčajná je veľmi univerzálny predátor [11].

Korisť pozostáva najmä z drobných hlodavcov a vtákov. Lokálne alebo dočasne môžu byť v jej potrave hojné aj žaby, hmyz alebo dážd'ovky. Sova obyčajná je našou jedinou sovou, ktorá sa pravidelne živí aj žabami. Potravné spektrum je celkovo veľmi premenlivé [10, 11].

Početnosť, ochranársky status, ohrozenie a ochrana

Hniezdna populácia na Slovensku je odhadovaná na 2500 - 3000 hniezdných párov. Z faktorov ohrozenia je možné spomenúť ťažbu drevnej hmoty v starých listnatých porastoch, v ktorých je kvalitná ponuka dutín.

V mladších porastoch s nedostatkom dutín je vhodné umiestňovať hniezdne búbky s pôdorysom asi 30 x 40 cm, výška 40 cm, hore s otvorom širokým asi 15 cm. Búdku je potrebné umiestniť vysoko na strom [12].

Foto: Karol Šotnár

Zaujímavosti:

- Najstaršie známy žijúci jedinec pochádza z Českej republiky, ktorý bol zastrelený vo veku viac ako 22 rokov [16].
- Najvzdialenejším a mimoriadne zaujímavým nálezom z našich jedincov je sova, ktorý bola označená ako mláďa neďaleko Třebone (Česká republika) a nájdený o dva roky neskôr v zimnom období v južnom Maďarsku (Mélykut) vo vzdialenosti 460 kilometrov od miesta krúžkovania [7]

Literatúra:

- [1] Snow, D., C. Perrins. 1998. *The Birds of the Western Palearctic*. Oxford: Oxford University Press.
- [2] World Owl Trust. 2005. "Tawny Owl *Strix aluco*" (On-line). World Owl Trust. Accessed March 18, 2010 at http://www.owls.org/Species/strix/tawny_owl.htm.
- [3] Voous, K. 1988. *Owls of the Northern Hemisphere*. London: Collins.
- [4] Svensson, L., D. Zetterström. 1999. *Birds of Europe*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- [5] Arlott, N. 2009. *Birds of Europe, Russia, China, and Japan : Non-passerines, Loons to Woodpeckers..* Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- [6] Lack, P. 1986. *The Atlas of Wintering Birds in Britain and Ireland*. Calton: T. & A. D. Poyser Ltd..
- [7] Cepák, J., eds.: *Atlas migrace ptáků České a Slovenské republiky*. Praha: Aventinum, 2008. ISBN 978-80-86858-87-6. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:34f7eb80-d72a-11e6-8a71-005056827e52>
- [8] Lewis, D. 2006. "OwlPages.com" (On-line). Eurasian Tawny Owl - *Strix aluco*. Accessed April 15, 2010 at <http://www.owlpages.com/owls.php?genus=Strix&species=aluco>.
- [9] Sasvária, L., Z. Hegyib, T. Csörgőa, I. Hahnc. 2000. Age-dependent diet change, parental care and reproductive cost in tawny owls *Strix aluco*. *Acta Oecologica*, 21: 267-275.
- [10] Brown, R., J. Ferguson, M. Lawrence, D. Lees. 1987. *Tracks and Signs of the Birds of Britain and Europe (Helm Identification Guides)*. London: Christopher Helm Publishers Ltd.
- [11] Obuch, J., 2011: Spatial and temporal diversity of the diet of the tawny owl (*Strix aluco*). *Slovak Raptor Journal*. 5: 1-120.
- [12] <https://www.dravce.sk/web/index.php/sk/infopanel/ako-vyrobit-budku/1330-daruj-domov-dravcom-a-sovam-prirucka-pre-stavitela-budok> [13] Taylor, M. 2016. *Owls: A Guide to Every Species in the World*. New York, New York: Harper Design.
- [13] <https://euring.org/data-and-codes/longevity-list?page=3>
- [15] Dutour, M., J. Lena, T. Lengagne. 2016. Mobbing behaviour varies according to predator dangerousness and occurrence. *Animal Behaviour*, 119: 119-124.

[16] Halonen, M., T. Mappes, T. Meri, J. Suhonen. 2007. Influence of snow cover on food hoarding in pygmy owls *Glaucidium passerinum*. *Ornis Fennica*, 84: 105-111.

[17] Grigorova, Z., E. Arabska. 2013. Environmental sustainability model and biodiversity preservation in Central Rhodopes. *Journal of Economic Development, Environment and People*, 2/1: 19-31.

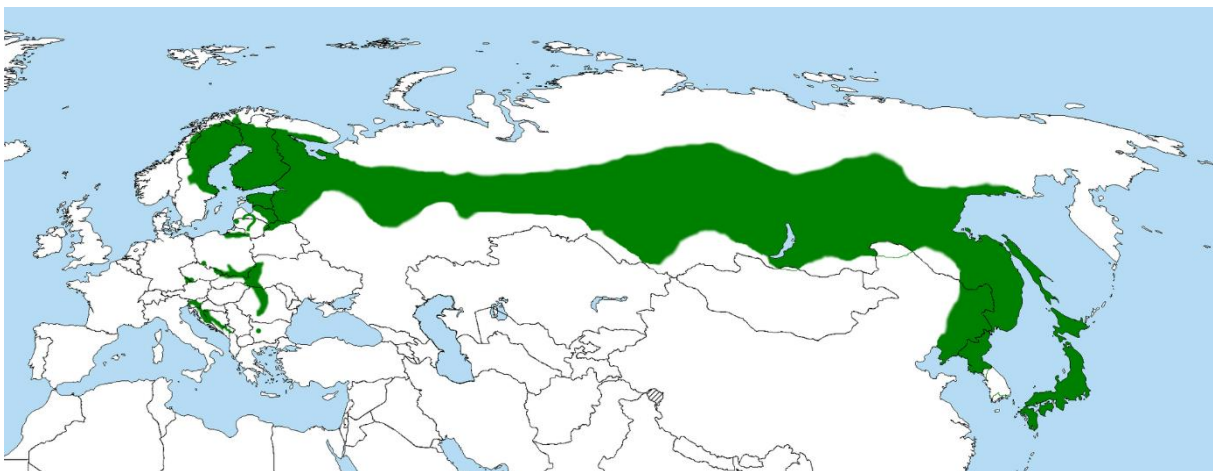
SOVA DLHOCHVOSTÁ (STRIX URALENSIS)

Rozšírenie vo svete a v Európe

Sibírsky typ rozšírenia v tajgovej zóne Palearktídy. Izolované populácie v horských lesoch strednej Európy sú zrejme relikty z niektorých poľadových období, zatiaľ čo populácie v čínskych horách sú pravými glaciálnymi relikdami [1].

V palearktiskej oblasti žije od Nórska po Japonsko. V Európe hniezdi forma *liturata* na Škandinávskom poloostrove, mimo centrálného Ruska najjužnejšie v jeho kaliningradskej oblasti, v Litve a v severnom Bielorusku [2].

Mapa 1: Areál rozšírenia sovy dlhochvostej (*Strix uralensis*), zdroj: https://sk.wikipedia.org/wiki/Sova_dlhochvost%C3%A1#cite_note-RozsVtakovSK-4

Hniezdna populácia v okolitých štátoch: Česko 5 - 10 párov, Poľsko 450 - 700 párov, Maďarsko 5 - 40 párov, Ukrajina 100 - 110 párov v roku 1988.

Poznávanie v prírode

Stredne veľká, z profilu guľatá hlava, chvost je dlhý a klinovitý (od toho aj druhový názov druhu), čo je viditeľné najmä počas letu, krídla sú guľaté. Lieta priamo, podobne ako myšiak hôrny. Perie je svetlo šedo-hnedé (svetlejšie ako sova obyčajná), tmavohnedo čiarkované. Oči sú čierne v jednofarebne bežovo-šedom závoji. Zobák je žltkastý (rozdiel od sovy obyčajnej) [4]. Vrchná strana krídel je rovnomerne tmavo prúžkovaná, bez výraznej svetlej škvرنy na vnútorných ručných letkách. Vrchná strana chvosta je rovnomerne a kontrastne tmavo prúžkovaná [3].

Prostredie

Zmiešané a listnaté lesy pralesovitého charakteru, najmä bučiny [2]. V zime sa zatúla aj do otvoreného priestoru mimo lesa [5]. V mimo hniezdnej sezóne, najmä v silných zimách, sa vyskytujú aj v južnejších oblastiach, prípadne až na nížinách .

Kedysi bola sova dlhochvostá na Slovensku typickým obyvateľom lesov východnej časti Slovenska [2]. Neskôr sa druh postupne šíril západným smerom a v súčasnosti začína hniezdiť aj v nižších polohách, opätovne na východnom Slovensku [6].

Ťah

Stály vták, potulujúci sa v niektorých zimách prevažne neďaleko hniezdisk. Pre východoslovenskú populáciu bola krúžkovaním doložená zimná potulka mladého vtáka 145 km severo-západne [7].

Rozmnožovanie

Páry si udržujú stále hniezdiská. Tok prebieha vo februári. K hniezdeniu na Slovensku používa najmä staré hniezda dravcov a dutiny. Často hniezdi i na nahnutých pahýľoch stojatých silných kmeňov. S obľubou obsadzuje aj búdky. Vlastné hniezdo nestavia a kotlinka použitého hniezdia je po ukončení hniezdenia natoľko vyplnená rôznymi zbytkami, že to isté hniezdo nemôže byť použité dvakrát po sebe. Výška hniezda od zeme je rôzna, od 3 - 20m [8].

Hniezdenie začína v prvej polovici marca. Počet vajec v znáške je závislý od množstva dostupnej potravy, v rokoch chudobných na potravu k zahniezdeniu páru ani musí dôjsť. Počet vajec v znáške sa pohybuje zväčša 3 - 5, v rokoch bohatých na potravu môže byť až 6 vajec v znáške. Tvar vajec je guľatý, sú bielej farby, slabo lesklé. Sedenie na vajciach začína od znosenia prvého vajčička. Sedí iba samička, ktorej samec prináša potravu. Dĺžka inkubácie je 27 - 29 dní. Mláďatá sa liahnu postupne, starostlivosť o mláďatá preberajú obaja rodičia, pričom samec zabezpečuje potravu, ktorú im samica odovzdáva a trhá. Starostlivosť o mláďatá v hniezde trvá asi 34 - 35 dní, potom mláďatá hniezdo opúšťajú a rodičmi sú aj naďalej dokrmované na okolitých stromoch [3, 4].

Potrava

Loví predovšetkým v redších lesoch alebo v krajine parkovitého typu. Korisť hľadá najmä z pozorovateľne, avšak niekedy aj za letu, a to v noci, ale aj za šera. Pri hľadaní koristi sa orientuje sluchom, ale aj zrakom [4].

Koristou sovy dlhochvostej sú takmer výhradne drobné zemné hlodavce, cicavce do veľkosti veвериčky, vzácne vtáky do veľkosti havrana, ale aj hmyz a obojživelníky [9]. Na rozdiel od sovy obyčajnej chytá korisť prakticky výlučne na zemi [10].

Početnosť, ochranársky status, ohrozenie a ochrana

Hniezdna populácia na Slovensku je odhadovaná na 700 - 1000 hniezdných párov. Ako typický lesný druh je zo strany človeka ohrozovaný najmä lesohospodárskou činnosťou, predovšetkým ťažbou starých porastov s polozhnitými pahýľmi kmeňov stromov a veľkými dutinami [2].

Početnosť druhu možno významne pozitívne ovplyvniť inštaláciou polobúdok s rozmermi 40x40x60 cm, s výškou umiestnenia 3 - 6m [11, 12].

Zaujímavosti:

- Najstaršie známe žijúci jedinec pochádza z Fínska, ktorý bol nájdený mŕtvy vo veku takmer 24 rokov [13].
- Z hľadiska výskytu sovy dlhochvostej bola mimoriadne zaujímavá zima 2017/2018, počas ktorej boli pozorované jedince pomerne ďaleko od svojich známych hniezdisk. Sova dlhochvostá sa vyskytovala dlhodobo aj v okresoch Dunajská Streda, Hlohovec alebo Galanta [5]

Literatúra:

- [1] Snow, D., C. Perrins. 1998. The Birds of the Western Palearctic. Oxford: Oxford University Press.
- [2] Danko, Š., Darolová, A., Krištín, A., et al. Rozšírenie vtákov na Slovensku. Bratislava : Veda, 2002. Autor druhu Štefan Danko, Dušan Karaska, Anton Krištín. ISBN 80-224-0714-3. Sova dlhochvostá, s. 371 - 373.
- [3] Jonsson, L., 1992: Die Vögel Europas und des Mittelmeerraumes. Stuttgart : Franckh-Kosmos, ISBN 3-440-06357-7.
- [4] Peterson, R. T., Mountfort, G., Hollom, P. A. D., 1985: Európa madarai. Budapest : Gondolat, 1986. ISBN 978-80-7234-292-1.
- [5] Baláž, M., Repel, M., Slobodník, R. 2018: Unusual frequent occurrence of Ural owls (*Strix uralensis*) in urban and rural habitats in the lowlands of southern Slovakia during the winter 2017/2018. Slovak Raptor Journal. 12: 63-69
- [6] Balla, M., 2010: Ural owl (*Strix uralensis*) nesting in floodplain forest in the Východoslovenská rovina Plain. Slovak Raptor Journal. 4: 105-108
- [7] Cepák, J., eds.: Atlas migrace ptáků České a Slovenské republiky. Praha: Aventinum, 2008. ISBN 978-80-86858-87-6. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:34f7eb80-d72a-11e6-8a71-005056827e52>
- [8] Ferianc, O., 1979: Vtáky Slovenska 2. VEDA, Bratislava
- [9] Obuch, J., Danko, Š., Mihók, J., Karaska, D., Šimák, L., 2013. Potrava sovy dlhochvostej (*Strix uralensis*) na Slovensku. Slovak Raptor Journal, 7: 59-71.
- [10] Hudec, K., Šťastný, K., 2005: Fauna ČR / Ptáci – Aves. Academia, Praha
- [11] Zasadil P., 2001: Ptačí budky a další způsoby zvyšování hnízdních možností ptáků. Metodika Českého svazu ochránců přírody č. 20. Vydal Ústřední výkonná rada ČSOP.
- [12] <https://www.dravce.sk/web/index.php/sk/infopanel/ako-vyrob-it-budku/1330-daruj-domov-dravcom-a-sovam-prirucka-pre-stavitela-budok>
- [13] <https://euring.org/data-and-codes/longevity-list?page=3>

PÔTIK KAPCAVÝ (AEGOLIUS FUNEREUS)

Rozšírenie vo svete a v Európe

Druh sibírsko-kanadského typu, rozšírený cirkumpolárne v holarktíckej oblasti [1]. V Eurázii prebieha severná hranica rozšírenia medzi 65-68° s. š. Najjužnejšie v Európe hniezdi v Grécku. Tieto izolované populácie sú asi glaciálnymi reliktmami (na Balkáne, v Ázii, Kryme), stredoeurópske populácie sú zrejme relikty z poľadových období (mapa 1).

Mapa 1: Areál rozšírenia pôtika kapcavého (*Aegolius funereus*), zdroj: https://sk.wikipedia.org/wiki/P%C3%B4tik_kapcav%C3%BD

V Európe sa vyskytuje nominotypická forma, ktorá obýva severnú a strednú časť od Škandinávie cez Poľsko, Pobaltské krajiny, Rusko a Bielorusko [2]. V strednej Európe sa druh vyskytuje v horských lesoch Rakúska, Nemecka, Švajčiarska, Českej republiky a Slovenska [3].

Hniezdna populácia v okolitých štátoch: Nemecko 2500 - 3000 párov, Rakúsko 1000- 1500 párov, Česko 550 - 800 párov, Poľsko 80 - 120 párov, Maďarsko 0 - 2 párov, Ukrajina 40 - 50 párov v roku 1986.

Poznávanie v prírode

Stredne veľký (asi ako kuvik obyčajný), s veľkou hlavou, stredne veľké žlté oči. Zvrchu je hnedastý s bielymi bodkami a s rozpitými škvrkami na ramenách, zospodu belavý s rozpitými hnedastými škvrkami. Krídla sú guľaté, lieta priamo s radou rýchlych úderov krídel a krátkym priamym plachtením [4]. Najskôr je zameniteľný s kvičkou vrabčím (rovnaký biotop aj areál). Avšak kvičok radšej sedáva na vrcholcoch, zatiaľ čo pôtik kapcavý dáva prednosť korunám stromov [5].

Prostredie

Druh hniezdi v horských ihličnatých a zmiešaných lesoch severnej polovice Slovenska od 600 m n. m. až po hornú hranicu lesa. Južná hranica prechádza Poľanou, Veporskými vrchmi, Stolickými vrchmi, Revúckou vrchovinou a Slovenským krasom. Na východ od súvislého areálu hniezdi v Bukovských vrchoch. Biotop druhu tvoria ihličnaté a zmiešané lesy, najmä smrekové, menej jedľovo-bukové a vzácné aj bučiny [6]. V Českej republike žije aj na imisných holinách s ojedinelými bütľavými stromami [8].

Ťah

Stály a prelietavý druh sovy. Najdlhšie prelety južným a juhozápadným smerom sú známe u škandinávskych vtákov a dosahujú aj viac ako 600 km [7].

Zimné rozšírenie druhu sa na Slovensku prekrýva s hniezdnym. Druh je prevažne sedentárny - vyskytuje sa na hniezdisku po celý rok, resp. sa o konkrétnych posunoch našich jedincov vie veľmi málo [6].

Rozmnožovanie

Hniezdi jednotlivo. Páry nie sú trvalé, ale samec zostáva po celý rok na rovnakom území. Ozývať sa začína na jar, hlavne od polovice marca sa samec ozýva po celú noc, naletuje často ku vchodu zvolenej stromovej dutiny, vletuje do vnútra, nosí tam potravu a ozýva sa vo vnútri veľmi dlhým trilkovým volaním. Samica ho tam potom nasleduje. K páreniu dochádza v noci, v blízkosti dutiny a býva sprevádzané prenikavým krikom [1, 2, 3].

Hniezdi vždy v dutine stromu alebo v búde. Dutina je obvykle 4 - 12 m, najčastejšie však 6 - 8 m vysoko. Používa najmä dutiny vytesané tesárom čiernym alebo žltými. Na dne búde je len vrstva zo zbytkov koristi a trusu [4].

Časový priebeh znášky je od konca marca do polovice mája. Hniezdi jedenkrát do roka. Pri zničení znášky, znáša náhradnú. Veľkosť znášky je väčšinou 4 - 7 vajec, ktorých tvar je guľatý, zriedka oválny. Znášané sú v dvojdňových intervaloch. Sedí iba samica, ktorej samec prináša potravu. Samica začína sedieť od zniesenia prvého vajíčka. Dĺžka sedenia na vajciach je 26 - 27 dní [4].

Mláďatá sa liahnu spravidla v odstupe dvoch dní. Samica sa zdržuje stále pri mláďatách. Potravu zaobstaráva samec a samici ju odovzdáva pri vchode do dutiny alebo priamo v dutine, tá ju rozdeľuje mláďatám. Zbytky potravy nebývajú z dutiny odstraňované. Dutinu mláďatá opúšťajú vo veku 30 - 35 dní, a to postupne. Dobré lietajú a do dutiny sa už nevracajú. Po vyvedení sú ešte dokrmované rodičmi, pohlavne dospievajú v nasledujúcom roku [9]. Vzácné v potravné bohatom roku vie druh zahniezdiť aj dvakrát [10].

Potrava

Spravidla loví vo vnútri ihličnatých lesov, z nízko položenej pozorovateľne, ktorú často mení. Niekedy loví aj počas letu. Je typickou nočnou sovou, ktorá koristiť hľadá podľa sluchu.

Korist'ou sú predovšetkým drobné hlodavce a vtáci, pričom ich zastúpenie môže výrazne kolísť podľa situácie [11]. Taktiež sa môžu v potrave vyskytnúť plchy a netopiere. Vtáky loví do veľkosti sýkorky.

Korist' je chytaná tak na zemi ako aj lovená na stromoch [12].

Početnosť, ochranársky status, ohrozenie a ochrana

Hniezdna populácia na Slovensku je odhadovaná na 400 - 600 hniezdných párov. Nepatrí medzi ohrozené druhy, jeho stavy sú považované za stabilizované. Jeho výskyt najviac ovplyvňujú antropogénne zásahy do lesných ekosystémov, a to ťažobné postupy, pri ktorých dochádza k odstraňovaniu starých porastov [6].

Vychádzajúc z hniezdných nárokov druhu dôležitým prvkom ochrany by mala byť evidencia stromov s dutinami a ich zachovávanie, čo je realizovateľné najmä pri prebierkových spôsoboch ťažby.

V porastoch narušených ťažbou, resp. v mladších porastoch, kde chýbajú staršie porasty s dutinami je vhodná inštalácia hniezdných búdok pre podporu hniezdenia. Odporúčané rozmery búdky určenej pre pôtika kapcavého sú 18 x 18 cm pôdorys, výška prednej steny 35 cm, zadnej 47 cm, s vletovým otvorom 7,5 cm [15, 16].

Zaujímavosti:

- Najstaršie známy žijúci jedinec pochádza z Fínska, ktorý sa dožil takmer presne 15 rokov [13].
- Najvzdialenejším a mimoriadne zaujímavým nálezom z našich jedincov je pôtik, ktorý bol označený v lete a koncom jesene v tom istom roku nájdený na pobreží Baltu vo vzdialenosti viac 700 kilometrov od miesta krúžkovania [7]
- Pozoruhodná je stratégia osamostatňovania sa mláďat pôtikov, ktorých z domovského okrsku „vyprevádza“ samec, pričom samica ostáva v centre domovského okrsku. Takto je zabezpečené, že pôvodné teritórium ostane zachované pre pôvodný pár a mláďatá sú tak postupne vymedzené z hniezdného okrsku. Najmä samice následne hniezdia často aj viac ako 100 kilometrov od miesta vyliahnutia [14].

Literatúra:

- [1] Hayward, G., P. Hayward. 1992. Boreal Owl. The Birds of North America, 2: 1-16.
- [2] Johnsgard, P. 1988. North American Owls. Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press.
- [3] Tengmalm's Owl. Pp. 606-616 in S Cramp, ed. Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa: the birds of the Western Palearctic, Vol. 4. New York: Oxford University Press.
- [4] Lewis, D. 2005. "Boreal Owl - *Aegolius funereus* " (On-line). The Owl Pages. Accessed October 07, 2005 at <http://www.owlpages.com/owl.php?genus=Aegolius&species=funereus>.
- [5] Owling.com, 2001. "Boreal Owl Biology" (On-line). Owling.com. Accessed October 07, 2005 at http://www.owling.com/Boreal_nh.htm.
- [6] Danko, Š., Darolová, A., Krištín, A., et al. Rozšírenie vtákov na Slovensku. Bratislava : Veda, 2002. Autor druhu Samuel Pačenovský. ISBN 80-224-0714-3. Kapitola Pôtik kapcavý / Kuvik kapcavý, s. 379 - 381.
- [7] Cepák, J., eds.: Atlas migrace ptáků České a Slovenské republiky. Praha: Aventinum, 2008. ISBN 978-80-86858-87-6. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:34f7eb80-d72a-11e6-8a71-005056827e52>
- [8] Bejček, V., Šťastný, K., Hudec, K., Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001-2003. Praha: Aventinum, 2006. ISBN 80-86858-19-7.
- [9] Kouba, M. Bartoš, L., Korpimäki, E., Zárybnická, M., 2015: Factors Affecting the Duration of Nestling Period and Fledging Order in Tengmalm's Owl (*Aegolius funereus*): Effect of Wing Length and Hatching Sequence.. PLoS One, 10 (3), 1-13. ISSN: 1932-6203.
- [10] Sonerud G. A. 1988: Two nestings of a Tengmalm's Owl *Aegolius funereus* female in one season. Fauna norvegica Series C, Cinclus 11: 47–48.
- [11] Korpimäki E. 1988: Diet of breeding Tengmalm's Owl *Aegolius funereus*: long-term changes and year-to-year variation under cyclic food conditions. Ornis Fennica 65: 21–30.
- [12] Korpimäki E. 1992: Fluctuating food abundance determines the lifetime reproductive success of male Tengmalm's Owls. Ecology 61: 103–111.
- [13] <https://euring.org/data-and-codes/longevity-list?page=3>

[14] http://krouzkovaniptaku.cz/dokumenty/krouzkovatel_26.pdf

[15] <https://www.dravce.sk/web/index.php/sk/infopanel/ako-vyrobite-budku/1330-daruj-domov-dravcom-a-sovam-prirucka-pre-stavitela-budok>

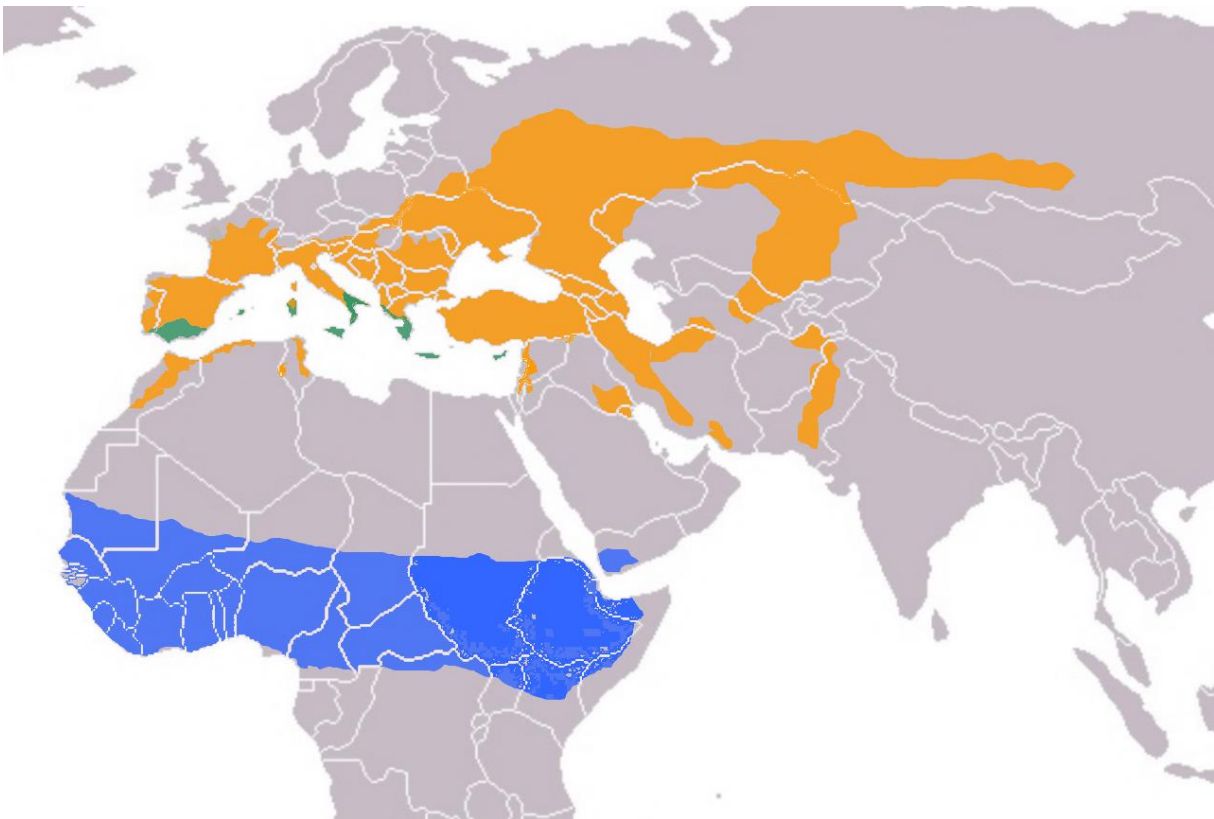
[16] <http://syc.tyto.cz/subdom/syc/index.php/fotogalerie/hnizdni-budky-pro-syce-rousneho>

VÝRIK OBYČAJNÝ (OTUS SCOPS)

Rozšírenie vo svete a v Európe

Starosvetský typ rozšírenia, v Európe je strediskom výskytu Stredomorie. Obýva celú južnú Európu od Pyrenejského poloostrova po Kaspické more, v Ázii celý juh, na severe po jazero Bajkal. Časť populácie hniezdi aj v severozápadnej Afrike, od Maroka po Tunisko. V Európe ide severná hranica rozšírenia cez sever Francúzska a južné časti Švajčiarska, Rakúska, Slovenska a Ukrajiny (mapa 1). Najsevernejšie hniezdi v Rusku [2].

Mapa 1: Areál rozšírenia výrika obyčajného (*Otus scops*), zdroj:
https://sk.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDrik_lesn%C3%BD#cite_note-IUCN-1

Hniezdna populácia v okolitých štátoch: Rakúsko 35- 60 párov, Maďarsko 300 - 400 párov, Ukrajina 100 - 120 párov v roku 1988. Populačný trend druhu je nejasný [1].

Poznávanie v prírode

Malý, o niečo menší ako kuvik obyčajný. Sedí vzpriamene a pri odpočinku sú viditeľné malé ušká. Počas letu sú zjavné pomerne dlhšie a užšie krídla, let výrazne vlnkovitý. Okrem tesnej blízkosti vyzerá jednofarebne hnedý (hrdzavý až šedý) so svetlou (sivobiелou) linkou na ramenách, trochu svetlejším závojom a spodinou tela [3]. Ak je dobre viditeľný, je možné pozorovať pomerne zložitú kresbu z čiernych čiarok a vlniek, rozpitých belavých bodiek a hrdzavých škvrn. Oči sú žlté [4].

Prostredie

Hniezdny biotop tvoria okraje riedkych lesov, lemované extenzívne obrábanými poľnohospodárskymi plochami, staré sady, parky, vinice, pasienky so solitérnymi stromami a pod [5].

Často obýva aj záhrady v intravilánoch obcí s dostatkom bŕŕavých stromov [6]. Na Slovensku obýva teplé, nízko položené oblasti - nížiny, kotliny a ich lemujúce pahorkatiny s mozaikovitou štruktúrou krajiny a s hojným výskytom veľkých druhov chrobákov, rovnokrídlovcov a nočných motýľov [7].

Ťah

V Európe je migrujúcim druhom, s výnimkou najjužnejších častí areálu rozšírenia, kde je zčasti prelietavý (južné Taliansko, Grécko). Hlavné zimovisko leží v subsaharských oblastiach Afriky- v Sudáne po Keňu a Ugandu. K nám prilieta od marca, najmä však v apríli, odlieta v septembri [8].

Rozmnožovanie

Hniezdia podobne ako iné druhy sov, hniezdo je umiestnené v dutine stromu alebo v bŕdke [10]. Samica koncom mája znáša 2 - 5 vajec. Vajcia sú čisto biele, slabo lesklé. V prípade jej zničenia, môže zniesť náhradnú. Sedí len samica, zatiaľ čo samec zaobstaráva potravu. Zahrievanie vajec trvá 24 - 25 dní. Mláďatá sa liahnu v intervaloch podľa termínov znášania vajec [9].

Dĺžka starostlivosti o mláďatá trvá pomerne krátko, iba 21 - 22 dní, avšak mláďatá sú aj naďalej dokrmované rodičmi v okolí. Rodina zostáva spolu aj po vyletení mláďat, až do augusta [5, 6].

Potrava

Výrik loví výlučne v noci. Potravu tvorí prevažne hmyz, hlavne väčšie druhy, najmä chrobáky, húsenice, drobné stavovce, mäkkýše, červy a pod [11].

Početnosť, ochranársky status, ohrozenie a ochrana

Hniezdna populácia na Slovensku je odhadovaná na 40 - 80 hniezdných párov. Druh ohrozuje predovšetkým úbytok veľkých druhov chrobákov a rovnokrídlovcov, sprevádzaný zánikom hniezdných príležitostí v teplých oblastiach (premena pôvodných vinogradov s ovocnými stromami na intenzívne veľkoplošné vinohradníctvo, uprednostňovanie nízkokmenných a krátkovekých stromov v ovocinárstve, zarastanie opustených parkov a sadov, zalesňovanie a sukcesia na nízkotravných biotopoch s rozptýlenou stromovou vegetáciou) [2].

Na vhodných lokalitách s s dostatočnou potravnou bázouje účelné vyvesovať bezpečné hniezdne bŕdky, ale z dlhodobého hľadiska je pre ochranu výrika potrebná extenzifikácia poľnohospodárstva , vinohradníctva a ovocinárstva [10].

Zaujímavosti:

- Najstaršie známy žijúci jedinec pochádza z Maďarska, kde bol zaznamenaný jedinec, ktorý sa dožil takmer 7 rokov [13].
- Zaujímavý typ hniezdenia bol identifikovaný na juhu Slovenska priamo v meste Rimavská Sobotá, kedy na jednom zo sídlisk zahniezdil druh vo vetracej šachte panelového domu [12].

Literatúra:

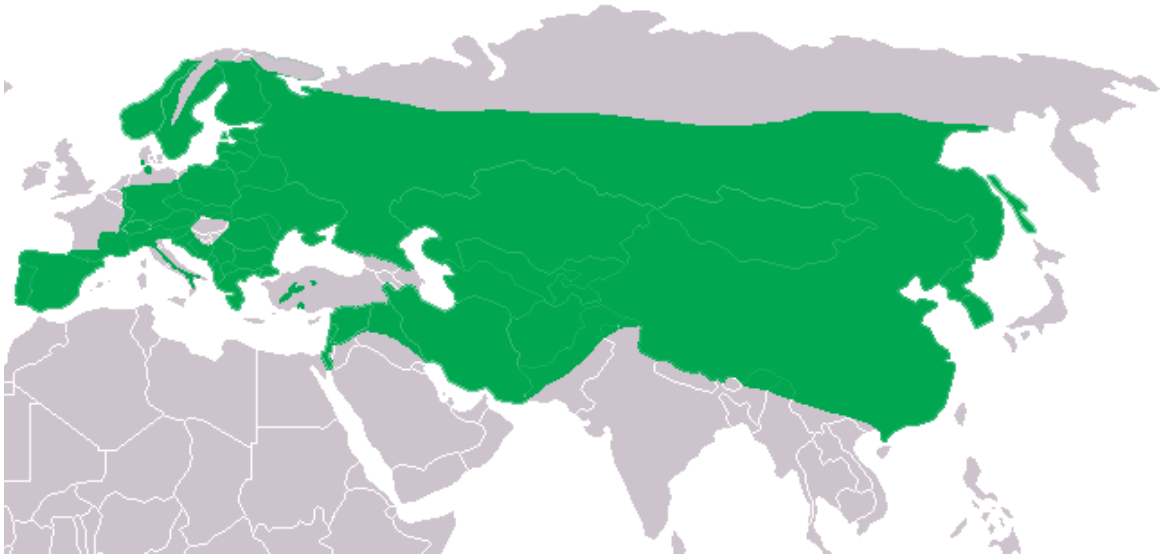
- [1] IUCN Red list 2018.2. Prístup 15. decembra 2018
- [2] Danko, Š., Darolová, A., Krištín, A. et al. Rozšírenie vtákov na Slovensku. Bratislava : Veda, 2002. Autori druhu Štefan Danko, Márton Sárossy. ISBN 80-224-0714-3. Kapitola Výrik obyčajný / Výrik lesný, s. 358 – 360.
- [3] Jonsson, L., 1992: Die Vögel Europas und des Mittelmeerraumes. Stuttgart : Franckh-Kosmos, ISBN 3-440-06357-7.
- [4] Peterson, R. T., Mountfort, G., Hollom, P. A. D., 1985: Európa madarai. Budapest : Gondolat, 1986. ISBN 978-80-7234-292-1.
- [5] Cramp, S., 1985: The Birds of the Western Palearctic. Vol. 4. Oxford University Press, Oxford & New York.
- [6] Glutz, U.B. & Bauer, K., 1994: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 9. — Aula Verlag Wiesbaden
- [7] Ferienc, O., 1979: Vtáky Slovenska 2. VEDA, Bratislava
- [8] http://birding.sk/index.php?option=com_observations2&view=records&age=0&sex=0&species=210&status=0&county=0&city=0&curiosity=0&ring=0&FK=0&author=0&observer=0&lang=sk&limitstart=60
- [9] König, C., Weick, F. 2009: Owls of the World. [s.l.] : A&C Black,. 528 s. ISBN 978-0-7136-6548-2. Kapitola Common Scops Owl, s. 252 - 253.
- [10] http://www.infoassioli.info/nidirealizzazione_en.htm
- [11] Šotnár, K., Krištín A., Sárossy, M. & Harvančík, S., 2008: On foraging ecology of the Scops owl *Otus scops* on the northern limit of its distribution. *Tichodroma* 20: 1–6
- [12] Bednár, F., Šotnár, K., 2011: Neobvyklé hniezdenie výrika lesného (*Otus scops*) v paneláku na sídlisku v Rimavskej Sobotě (J Slovensko). *Tichodroma* 23: 50–52
- [13] <https://euring.org/data-and-codes/longevity-list?page=3>

VÝR SKALNÝ (BUBO BUBO)

Rozšírenie vo svete a v Európe

Palearktický typ, rozšírený v palearktiskej, orientálnej a etiópskej oblasti [3]. Obýva severnú Afriku a takmer celú Euráziu. V Európe hniezdi na väčšine jej územia okrem severného Francúzska, väčšiny Belgicka a Holandska, Britských ostrovov, Islandu, severu Škandinávie a Ruska (mapa 1).

Mapa 1: Areál rozšírenia výra skalného (*Bubo bubo*), zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Eurasian_eagle-owl

. Výr skalný je rozšírený takmer na celom našom území, nehniezdi len na nížinách západného Slovenska, v Bukovských vrchoch, Laboreckej vrchovine a v časti Ondavskej vrchoviny a na časti Východoslovenskej roviny [2].

Hniezdna populácia v okolitých štátoch: Nemecko 408 - 452 párov (po takmer úplnom vyhubení a následnej reintrodukcii), Rakúsko 300- 350 párov, Česko 400 - 600 párov, Poľsko 250 - 270 párov, Maďarsko 10 - 15 párov, Ukrajina 150 - 200 párov.

Poznávanie v prírode

Naša najväčšia sova, silne stavaná, vyzerá väčšia vďaka hustému nadýchanému periu, veľká hlava. Pri odpočinku má telo sudovité, ak je vyplašený má prekvapivo dlhý - silný krk. Ušká má dlhé, viditeľné okrem letu, pri odpočinku alebo hrozbe ich má sklopené, pri volaní alebo vyrušení vzpriamené. Lieta vytrvale a vyrovnané, údery krídel sú mäkké. Oči má oranžovo - červené a veľké [1].

Hlavná farba zospodu je žltá - hnedá s tmavými čiarkami, na hrudi širokými. Zvrchu je tmavo - hnedý, výrazne čierno čiarkovaný a vlnkovaný. Hrdlo je biele, ktoré je zjavne viditeľné najmä počas volania [4].

Prostredie

Obýva lesné komplexy, staré zarástky a skalnaté biotopy. Hniezdi v zrúcaninách, v dutých starých stromoch, vo výklenkoch skál, v opustených kameňolomoch alebo obsadí aj hniezdo iných vtákov (dravcov, príp. bociana čierneho) [5]. Na Slovensku hniezdi od nížin (200 m n.m.) až do stredných výšok (1000 - 1500 m n.m.) [2]. V posledných rokoch je badateľný presun vtákov do nížin, pričom vo vyšších polohách populácie klesajú alebo stagnujú [2]. Zaujímavý prípad je hniezdenie v búde na stožiaroch vysokého napätia [7], resp. v budove [8] (v oboch prípadoch na východnom Slovensku). Druh je pomerne prispôsobivý, čo dokazuje aj doložené hniezdenie z opusteného železničného mosta [6], vo veži zámku [2].

Ťah

U nás je stálym vtákom. V severnej Európe (napr. v Škandinávii) pravidelne preletuje na zimu južnejšie. Výsledky poukazujú na to, že mladé jedince (v prvom roku života) sa môžu rozletieť v rámci pohnezdnnej disperzie až do okruhu približne 50 kilometrov, v priebehu ďalších troch rokov boli vtáky zastihnuté najďalej až okolo 100 kilometrov od miesta vyletenia [10, 14].

Rozmnožovanie

Pár výrov je silne viazaný na svoje hniezdisko. V našich podmienkach sú to prevažne skalné steny a útesy s puklinami a výklenkami [1].

Počas tokania vo februári a v marci sa samec po zotmení ozýva nie veľmi hlasným "hú", mnohokrát opakovaným po sebe.

Hniezdom býva kotlinka vyhrabaná na zemi alebo skalnom útese. Hniezdo si nestavia. Za výstelku slúžia iba spadnuté listy, príp. rozdrobené vývržky.

Začiatok znášky je závislý od priebehu počasia. Hniezdi 1x do roka. Ak sú vajcia zničené v priebehu inkubácie, znáša niekedy aj náhradnú znášku. Znáša 2 - 3 vajcia, s bielou škrupinou. Vajcia znáša v niekoľkodenných intervaloch, väčšinou v 2 - 3 denných intervaloch. Samica sedí na hniezde sama od 1. alebo 2. vajca. V priebehu sedenia ju kŕmi samec. Potravu jej odovzdáva na určitých, niekedy od hniezda niekoľko metrov vzdialených. Doba sedenia na vajciach je 34 - 36 dní. Mláďatá sa liahnu postupne tak, ako boli znášané vajcia. Sú kŕmené oboma rodičmi. Na hniezde zostávajú 5 - 6 týždňov, potom sa rozliezajú do okolia hniezda. Vzletnosť dosahujú vo veku 9 týždňov [4, 5].

Potrava

Loví predovšetkým nad voľnými plochami v lesnatej krajine a to v nízkom lete alebo z pozorovateľne. Doba lovu je variabilná, väčšinou sa však sústreďuje na súmrak a svitanie. Pri hľadaní koristi používa predovšetkým sluch, často sa ale tiež riadi zrakom [3].

Výhradne loví stavovce vo veľkosti od hraboša po zajaca. Z cicavcov je to najčastejšie hraboš poľný, jež, potkan, zajac poľný, hryzec vodný a pod. Letiac unesie aj dospelého zajaca [12].

Z vtákov bola najčastejšie zistená jarabica poľná, myšiak hôrny, myšiarka ušatá, sova obyčajná, holub domáci, bažant obyčajný a vrana obyčajná. Potrava je závislá od krajinej štruktúry a následne zoocenózy, ktoré danú krajinu obývajú [11, 12].

Početnosť, ochranársky status, ohrozenie a ochrana

Populácia na Slovensku je odhadovaná na 300 - 400 hniezdných párov. Druh hniezdi najčastejšie na dostupných miestach, preto veľa hniezd je zničených ľuďmi. Spomedzi sov patrí medzi druhy s najnižšou hniezdnou úspešnosťou. Časté je aj neúmyselné vyrušovanie turistami, horolezcami a pod. Negatívny dopad má aj chemizácia. Zrejme najvyššia mortalita výrov je spôsobená zabitím elektrickým prúdom na stĺpoch 22 kV elektrického vedenia alebo nárazmi na drôty. Na hniezdiskách ohrozených vyberaním je potrebné zabezpečiť ochranu. Na stĺpoch vysokého vedenia je potrebné inštalovať zábrany [2].

Zaujímavosti:

- Najstaršie známy žijúci jedinec pochádza zo Švédska, kde bol zaznamenaný jedinec, ktorý sa dožil takmer 27 rokov a 4 mesiace [13].
- Najvzdialenejším nálezom z našich jedincov je mláďa výra, ktorý bol označený júni 1996 v južných Čechách a nájdený v marci 1997 v Poľsku (Gniewków) vo vzdialenosti 219 kilometrov od miesta krúžkovania [10].

Literatúra:

[1] Konig, C., J. Becking, F. Weick. 1999. Owls: A Guide to the Owls of the World. New York, NY: Yale University Press.

[2] Danko, Š., Darolová, A., Krištín, A., et al. Rozšírenie vtákov na Slovensku. Bratislava : Veda, 2002. Autor druhu Štefan Danko, Dušan Karaska. ISBN 80-224-0714-3. Kapitola Pôtik kapcavý / Kuvik kapcavý, s. 360 - 362.

[3] Parry-Jones, J. 1998. Understanding Owls: Biology, Management, Breeding, Training. New York, NY: David and Charles.

[4] The Peregrine Fund. 2003. "Eurasian Eagle Owl" (On-line). The Peregrine Fund. Accessed March 21, 2003 at http://www.peregrinefund.org/Explore_Raptors/owls/eagleowl.html.

- [5] Centre for the Conservation of Specialized Species. 2002. "The Eurasian Eagle Owl" (Online). The Centre for the Conservation of Specialized Species. Accessed 3/21/03 at <http://www.conservationcentre.org/scase21.html>.
- [6] Karaska, D., 1995: Zvláštne prípady hniezdenia výra skalného (*Bubo bubo*). *Buteo* 7: 72–74.
- [7] Mihók, J. & Lipták, J., 2010: Eurasian eagle-owl (*Bubo bubo*) nesting in a nest box on a very high voltage electricity pylon. *Slovak Raptor Journal* 4: 99–101.
- [8] Hrtan, E., 2010: The nesting of the Eurasian eagle-owl (*Bubo bubo*) in a man-made building. *Slovak Raptor Journal* 4: 103–104
- [9] Flajs, T., 2017: Hniezdne rozšírenie a početnosť výra skalného (*Bubo bubo*) v Národnom parku Malá Fatra (severné Slovensko) v minulosti a súčasnosti. *Tichodroma* 29: 25–32.
- [10] Cepák, J., eds.: Atlas migrace ptáků České a Slovenské republiky. Praha: Aventinum, 2008. ISBN 978-80-86858-87-6. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:34f7eb80-d72a-11e6-8a71-005056827e52>
- [11] Penteriani, V., M. Gallardo, P. Roche. 2002. Landscape structure and food supply affect eagle owl (*Bubo bubo*) density and breeding performance: a case of intra-population heterogeneity. *Journal of Zoology*, 257: 365-372.
- [12] Obuch, J., Karaska, D., 2010: The Eurasian eagle-owl (*Bubo bubo*) diet in the Orava Region (N Slovakia). *Slovak Raptor Journal* 4: 83–98
- [13] <https://euring.org/data-and-codes/longevity-list?page=3>
- [14] http://krouzkovaniptaku.cz/dokumenty/krouzkovatel_26.pdf